

MISOA MINYUVE

YA

KULANI NTHEU

**PUBLISHED BY
ISLAM INTERNATIONAL PUBLICATIONS
LIMITED**

© 1988 Islam International Publications.

ISBN 1 85372 006 2

Printed by
RAQEEM PRESS
Islamabad, Sheephatch Lane, Tilford, Surrey, U. K.

1. Allah — Ngai Mwene Vinya W'onthe.	7
2. Alaika.	12
3. Kulani Ntheu.	14
4. Athani.	17
5. Mutumwa Mutheu wa Isilamu (s.a.w.)	24
6. Uthaithi.	28
7. Saumu.	30
8. Kumya nthini wa nzia ya Ngai.	31
9. Haji na Ka'va.	34
10. Kumavikisya andu onthe Utumane Mutheu.	36
11. Kikio, Kithio, Miendele.	38
12. Uatianio wa Kisilamu.	43
13. Jihadi/Kwikia kithing'iisyo kyonthe nthini wa nzia ya Ngai.	45
14. Ndaia na wikwatyo wa etikili.	48
15. W'o na wiananu wa aume na aka.	52
16. Kuvatana (Riba) usyaithya wa mbesa.	55
17. Utandithya.	57
18. Kusuania iulu wa mikalile ya nthi.	60
19. Mboya ila imanyiitw'e nthini wa Kulani Ntheu.	63
20. Ilungu mbuthu nini sya Kulani Ntheu ite vinya kulilikana kwa kimbithi.	65

NDETO YA MBEE

Kila musoa wa Kulani Ntheu wina ualyulo mutheu uumanyika vate thina; ona mumanyiw'a ula usomaa ualyulo usu i ya mbee nutonya kumanya kilungu kiana una kieleelo kyaw'o kitheu. Na mbee wa uu, kila musoa ota uu ni kilungu kya uatiano wa mwanya wina ualyulo wi ivathukany'o nyingi syivithanitye kilungu kina. Kwa nzia ya moatiano asu ualyulo wa kila musoa wi undu umwe na musoa na kilungu ila syatongoisye na ila sya itina, ta uatiano wa mothengeanio mena nzia syi kivathukany'o nyingi.

Kwianana nondu vatavanitw'e vau iulu, mandu eli maatianie me utheini:

Ona ukaalyula usuviite na wiw'i wa muthemba mwau, ualyulo usu utonya kutetheesya kindu okinini tu kutavany'a ualyulo wa Kulani Ntheu yila ni Ivuku yina moatiano maingi na moelesyo mena kivathukany'o. Kwa ula w'o, kuitonyeka kwasya kana ualyulo ona wiva nutonya kumuvikisya mundu musomi uvoo mwianu ula wi nthini wa kimbithi kyaw'o.

Kuitonyeka, indi ni vinya muno, undu vatavanitw'e iulu, kumivatha misoa imwe ya Kulani Ntheu ta ngelekany'o nondu wa maundu mana na kusuania kana misoa isu nitonya kuvuany'a nesa maundu asu. Kwa ngelekany'o misoa mina kunyuvwa nondu wa kutavany'a uatiano undu utavanitw'e nthini wa Kulani Ntheu, undu usu ndutonya kuendee mbee na kutavany'a uatiano usu, nondu wa maundu asu matavanitw'e vaa iulu, na ota uu nondu umanyisyo na muikiio wa Kisilamu nunyaiikie kisio kinene kya Kulani Ntheu kila kitakwatene na maundu ma muikiio.

Kwa nzia ona yiva, yila twasuania uw'o uu kana andu aingi muno iulu wa nthi ala maneenaaa ithyomo syi kivathukany'o makoneny'e na nyingi matyaa ona uthei wa kuyisoma Ivuku yii ya usengy'a ona vanini, vata wa kualyula Kulani nuumanyika nesa. Ni kyeve kana nthini wa myaka 1400 mivituku, Kulani Ntheu ndyaalyulwa nthini wa ithyomo 65 kwianana na Mbivilia ila yaalyulilwe nthini wa ithyomo 1,808 kwianana na uvoo ula umitw'e ni Syama sya Mbivilia.

Kwa kuisya maundu asu, Ngwatanio ya Masilamu ya Ahmadiyya ila yonekaa iulu wa nthi yonthe niyiyumitye kumya ualyulo wa Kulani Ntheu wa nthi yonthe kwa ithyomo 50 ila ineenawa munango iulu wa nthi, kuvika mwaka wa 1989 vala myaka 100 yiithiwa yeania kuma Ngwatanio ino yambiliilw'a.

Vamwe na uu, nituutata kw'ia mbee wa asomi ma ithyomo syi kivathukany'o ualyulo wa ilungu imwe sya Kulani Ntheu vamwe na kuendee na wia wa kualyula Kulani nima nthini wa ithyomo isu. Kwianiisya wia uu undu waile, misoa yi kivathukany'o ya Kulani Ntheu ninyuvitwe kwa ieleelo syi kivathukany'o kwa kumamanyisya momanyisyo ma mwambiliilyo ma Kisilamu ala asomi mena umanyi munini, kana ala mate na umanyi ona umwe wa Isilamu.

Twivoya mboya na kwikwatya kana vamwe na kithing'iisyo kusinda kuvetanga wauni kilungu kiumanyi, na kuete mwikalo mweu wa kumanya muno utongoi mwianiu ula wi nthini wa Kulani Ntheu ula ni uvuany'o wa Ngai Mwene Vinya W'onthe.

Misoa ila inyuvitwe yikuelesya kieleelo kya vata niyo ino iatianie:—

1. Allah – Ngai Mwene Vinya W'onthe
2. Alaika
3. Kulani Ntheu
4. Athani
5. Mutumwa Mutheu wa Isilamu (s.a.w)
6. Uthaithi
7. Saumu
8. Kumya nthini wa nzia ya Ngai
9. Haji na Ka'va
10. Kumavikisya andu onthe Utumane Mutheu
11. Kikio, Kithio, Miendele
12. Uatianio wa Kisilamu
13. Jihadi/Kwikia kithing'iisyo kyonthe nthini wa nzia ya Ngai
14. Ndaia na wikwatyo wa etikili
15. W'o na wiananu wa aume na aka
16. Kuvatana (Riba) usyaithya wa mbesa
17. Utandithya
18. Kusuania iulu wa mikalile ya nthi
19. Mboya ila imanyitw'e nthini wa Kulani Ntheu
20. Ilungu mbuthu nini sya Kulani Ntheu ite vinya kulilikana kwa kimbithi

Kwa utonyi wa Allah Kulani Ntheu niminite kualyulwa nthini wa ithyomo ii syiatianie vaa ni Ngwatanio ya Masilamu Waahmadiyya:—
Waahmadiyya:—

Kivangali, Kideni, Kidachi, Kingelesa, Kivandi, Kifiji, Kivalanza, Kinzelumani, Kivanzavi, Kiausa, Kiindi, Kiindonesia, Kiitalia, Kikuyu, Kikamba, Kikanda, Kileno, Kilasia, Kisivilando, Kiswaili, Kiswiti, Kiurdu, na Kiyuluva.

Ota uu twina utanu kutavany'a kana, moalyulo ma Kulani Ntheu nthini wa ithyomo ingi 20 syi vakuvi kukunithw'a. Kwa utethyo wa Ngai Mwene Vinya W'onthe tukeethiwa tutonya kusyumya kwa ivindaite yiasa. Ithyomo nisyoo ii:- Kialuvania, Kiasami, Kialia, Kichina, Kigujrati, Kijapani, Kikorea, Kimalayalam, Kimandli, Kimarathi, Kinolwei, Kipashto, Kipoli, Kisindi, Kihispania, Kiswidi, Kitamili, Kitelgu, Kituluki, Kivietnami, Kikanri.

Ualyulo wa Kulani nthini wa ithyomo syi kivathukany'o nisyonekaa na nimutonya kumakulya anyaiikya ma ivuku yii kana Ngwatanio ya Masilamu Waahmaddiya nthini wa nthi ona yiva yonthe iulu wa nthi.

Nikuvathukanw'e kana ndeto ila misoa ya Kulani yiandikitwe ungu wayo ti kilungu kya kitinani, kwa uu nivetangitwe vyu kuma kitina.

Misoo ila yi ivukuni yii inyuvitwe ni Hadhrat Mirza Tahir Ahmad, Mutongoi Munene wa Ngwatanio ya Masilamu Waahmadiyya ma nthi yonthe.

S. H. ABBASI
Vakilut Tasneef & Nazir Ashaat
LONDON

ALLAH — NGAI MWENE VINYA W'ONTHE

(1)

Allah ni syitwa ya Ula Munene Muno kuvita kila kindu. Nthini wa Kithyomo kya Kialavu, ndeto ino Allah nditumikaa ona imwe kwa kindu ona kimwe kana mundu ona umwe ateo Ngai eweka. Masyitwa ma Ngai ala matumikaa nthini wa ithyomo ila ingi, asu onthe ni ma kindaia na kaingi nimatumikaa kwa wingi; indi Allah ndi wingi ona vanini. Nundu nthini wa kithyomo kya Kiswaili vati ndeto yumasya ualyulo museo wa Allah, kwa uu ndeto ino Allah yieketwe nthini wa ualyulo wa misoa ila yi nthini wa kavuku kaa.

Syitwani ya Allah, Ula Usuitwe ni inee, Usuitwe ni Ulau.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۝

Ndaia syonthe nzeo nisya Allah, Mwiaii wa nthi syonthe.

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ۝

Ula Usuite ni Inee, Usuitwe ni Ulau.

الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۝

Musumbiki wa Muthenya wa Usililo.

مِلاِبَ یَوْمِ الدِّیْنِ ۝

We Wi Weka Nue tuthaithaa, na We Wi Weka Nue twitasya utethyo.

اِیَّاكَ نَعْبُدُ وَاِیَّاكَ نَسْتَعِیْنُ ۝

Tutongoesye nziani ila ndungalu.

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِیْمَ ۝

Nzia ya ala Wamew'iie tei, ti ya ala mathatiwe, kana ya ala maaie. (1:1 – 7).

صِرَاطَ الَّذِیْنَ اَنْعَمْتَ عَلَیْهِمْ ۝ غَیْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَیْهِمْ وَلَا الضَّالِّیْنَ ۝

NGUMA SYA ALLAH

Nikumutaiaa Allah (kindu) kila ki ituni na nthi, na We niwe Mwene Vinya, Mwene Ui.

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ
الْحَكِيمُ

Usumbi wa itu na nthi ni Wake; Nunthayuukasya na Kukw'ithya. We ni Mwene Vinya iulu wa kila kindu.

لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ يُخَيِّ وَيُؤْمِنُ
وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

We Ni We wa Mwambiliilyo na wa Muminukilyo, Nake Niwe wa Utheini na wa Kimbithini; nake ni Mumanyi wa kila kindu.

هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ ۗ وَهُوَ
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ

We Niwe Woombie itu na thi nthini wa mavinda thanthatu; na indi Ekala usumbini. Niwisi (maundu) ala malikaa iulu wa nthi na ala maumaa vo; na ala mathecaa kuma ituni na ala mambataa vo. Nake Evamwe nenyu ovonthe vala mui. Na Allah Niwene (maundu) ala mwikaa.

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ
آيَاتٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۗ يَعْلَمُ مَا يَلْجِ فِي
الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ
السَّمَاءِ وَمَا يَصْعَدُ فِيهَا ۗ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا
كُنْتُمْ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ

Usumbi wa matu na nthi ni Wake. Na maundu onthe matungawa kwa Allah.

لَهُ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ
تُرْجَعُ الْأُمُورُ

Ekiaa utuku nthini wa muthenya na Ekiaa muthenya nthini wa utuku. Na We Niwisi maundu ala me ithuini. . .

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي
الَّيْلِ ۗ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ

Mwitikilei Allah na Mutumwa Wake, na umyai kati wa syindu ila Umunengete. Kwa uu ala meetikilile na maumya kati wenyu, mena matuvi manene. (57:2-8).

أَمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْقَضُوا بِمَا جَعَلَكُمْ
مُشْتَرِكِينَ فِيهِ ۗ قَالُوا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ
أَنْقَضُوا لَهُمْ أَجْرًا كَثِيرًا

Nikumutaiaa Allah kila ki ituni na kila ki nthi; Usumbi ni Wake; na ndaia nzeo ni Syake; na We ni Mwene utonyi iulu wa kila kindu.

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ لَهُ
الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ۗ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

NGUMA SYA ALLAH

We Niwe Wamumbie, indi amwe menyu ni alei na amwe menyu ni etikili; Allah Niwonaa Maundu ala mwikaa.

Ombite matu na nthi kwa ula w'o, na Asevuya mothyu menyu, na indi mothyu menyu Amaseuvya nesa, na kusyoka no Kwake.

(Allah) Niwisi ila syi matuni na ila syi nthi, na Niwisi (maundu) ala muvithaa na ala mumbulaa; na Allah ni Mumanyi wa (maundu) ala me ithuini. (64:2 – 5).

Vate nzika Allah Niwe Umeasya mbeu na ngii. Aumasya ula wi thayu kati wa ula mukw'u Nake ni Mumya wa ula mukw'u kati wa ula wi thayu. Usu Niwe Allah; kwondu wa uu mwielekelw'a naku?

We Niwe Uthandikasya kioko; na Asevitye utuku kwithiwa uthumuo, na syua na mwei kwa kutala (mavinda). Kyu nikyo kithimi kya Mwene Vinya, Wisi.

Na We Niwe Wamuseuvisye ndata nikana mutongoew'e nisyu nthini wa kivindu kya nthi nyu. na ukangani; Tuvuanitye Misoa nesa kwa andu ala mesi.

Na We Niwe Wamumbie nthini wa thayu umwe, na ve vandu kwoondu wenyu va kwikala na va kutua: Tuvuanitye Misoa nesa kwa andu ala mamanyaa.

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ ۗ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝

خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ
فَأَحْسَنَ صُورَهُمْ وَالْيَهُودَ الْمَصِيحِينَ ۝
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ
وَمَا تُعْلِنُونَ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ۝

إِنَّ اللَّهَ فُلِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى ۚ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ
الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ۚ ذَلِكُمْ اللَّهُ
فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ ۝

فَالِقُ الْإِضْبَاجِ ۚ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا الشَّمْسِ
وَ الْقَمَرَ حُسْبَانًا ۚ ذَلِكُمْ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ
الْعَلِيمِ ۝

وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا
بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۚ قَدْ فَصَّلْنَا
الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ۝

وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
فَمُسْتَقَرًّا وَمُسْتَوْدَعًا ۚ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ۝

Na We Niwe Watheesye kiw'u kuma ituni, na Tukamesya kimea kya kila kin-du na indi Tukamesya matu ma nyunyi nakyo; Tumilasya kati wa isu mbeke syiyiaie; na nthini wa mitende (Tumilasya) nthini wa makonde mayo itungo ikumene ithengeanie vakuvi, na miunda ya misavivu na mithata na makungumanga mavw'anene na matavw'anene. Sisyai undu mosyao mayo manakavite na kiw'a kwamo. Vate nzika nthini wa maundu asu ve Kyama kwa andu ala metikilaa.

Na mamuseuvisya Allah Mayini kwithiwa atetheesya, oyila We Niwe Wamombie. Na mamwiliilaa kwithiwa na syana sya aume na sya aka mate na umanyi. E vaasa na unyivu, na E iulu wa maundu ala mamuwetanisyaa namo. (6:96 - 101).

Allah . . . vatii uthaithawa ateo We. . . Mwene thayu, Musuvii wa tene na tene; kwombosya kana too iimukwataa. Ni Syake ila syi ituni na ila syi nthi. Na nuu ula utonya kuvoyea mbee Wake vate utonyi Wake? Numesi maundu ala me nthini woo; ona maithyululukite kindu nthini wa ui Wake ateo undu We Wenda. Ussumbi Wake Usuite itu na nthi; ona kwisiiia ou kuimunoasya; Nake Niwe Wi iulu, Munene. (2:256).

We Niwe Allah Ula vate ungi uthaithawa ateo We; Ula Wisi maundu ala matonekaa na ala monekaa, We Niwe Usuitwe ni Inee, Usuitwe ni ulau.

وَهُوَ الَّذِي أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً، فَأَخْرَجْنَا
 بِهِ نَبَاتَ حَلِيٍّ فَاخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا
 نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا، وَمِنَ النَّخْلِ مِن
 طَلْحِمْ قِنْوَانٌ ذَا زَيْتٍ وَجِثَّتِ مِنْ أَعْتَابِ
 وَالزَّيْتُونِ وَالرُّمَّانِ مِشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُسْتَبَاهٍ
 أَنْظَرُوا إِلَى ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ، إِنَّ
 فِي ذَٰلِكُمْ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ○

وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
 وَخَرَقُوا آلَ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِغَيْرِ عِلْمٍ
 سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُصِفُونَ ○

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا
 تَأْخُذُهُ سِنَّةٌ وَلَا نَوْمٌ، لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ
 وَمَا فِي الْأَرْضِ، مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ
 إِلَّا بِإِذْنِهِ، يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا
 خَلْفَهُمْ، وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ
 إِلَّا بِمَا شَاءَ، وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَوَاتِ
 وَالْأَرْضَ، وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا، وَهُوَ الْعَلِيُّ
 الْعَظِيمُ ○

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ، عِلْمُ الْغَيْبِ وَ
 الشَّهَادَةِ، هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ○

NGUMA SYA ALLAH

We Niwe Allah, Ula vate uthaithawa
ateo We tu; Musumbi, Mutheu, Mwene
muuo, Munengani wa muuo,
Musyaiisya, Mwene uathimo, Mutulu,
Munene. Ngai Mwene Vinya W'onthe E
vaasa na asu mamuelekanasya namo.

We Niwe Allah, Mumbi, Museuvya,
Museuvya wa mothyu; Mwene masyitwa
maseo; kimutaiaa kila ki ituni na nthi;
Nake ni Mwene Vinya, Mwene Umanyi.
(59:23 – 25).

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ۚ الْمَلِكُ
الْقَدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهِيمُونَ الْعَزِيزُ
الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ۝

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ
الْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَ
الْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝

(2)

ALAIKA

Ndeto ino 'Malak' ya Kialavu ni 'mueti wa uvoo' kana 'mutetei'. Ualyulo uu wivuany'a kieleelo kya kumba kwa Alaika. Alaika maetae utumane kuma kwa Ngai na kwianiisya mawendi Make iulu wa nthi. Alaika nimo nzia imwe ila Ngai unyuvite ya kwianiisya mawendi Make iulu wa nthi kimwii na nthi ya kiveva.

Ndaia syonthe nzeo ni sya Ngai Mwene Vinya W'onthe, Musumbi wa itu na nthi, Utumaa Alaika methwa Atumwa mena nthwau ili-ili na itatu-itatu; na inya-inya. Ongelaa kati wa kumba undu Wenda; Vate nzika Allah ni Mwene Utonyi iulu wa kila kindu. (35:2).

Asya; We ula ni mumaitha wa Kavilieli (ni mana); ow'o We Atheisye thayuni waku kwa mwiao wa Allah; kuikiithya maundu ala mai mbee wake na ni utongoi na uvoo museo kwa etikili.

We ula ni mumaitha wa Allah na Alaika make na Atumwa Make na Kavilieli na Mikaili, vate nzika indi Allah Nake ni mumaitha wa alei asu. (2:98 - 99).

الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَمَاعِلِ
الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَلْبَانٍ أَجْزِيحَةٍ مَّتَشْنَى وَثُلُثِ
وَرُبْعٍ، يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ، إِنَّ اللَّهَ
عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلْجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى
قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَ
هُدًى وَبُشْرًا لِلْمُؤْمِنِينَ

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَ
جِبْرِيلَ وَمِيكَلَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ
لِلْكَافِرِينَ

Ti ulungalu kwenyu kwelekelya mothyu menyu ngali ya umiloni na uthuiloni indi ulungalu vyu ni kwa ula witikilaa Allah, Muthenya wa Muminukilyo na Alaika na Ivuku na Athani na kumya syindu nundu wa kumwenda (akanenge) anaanyinyia, na ndiwa, na ngya, na muendi wa kyalo, na avoyi na kwovosya ngombo, na kululumiiya Mboya na kumya Saka (nthembo); na meaniasya wivito woo meevita; na momiiasya thina na uthuku na ivinda ya kau; asu nimo maneenaa w'o, na asu nimo mamukiaa Ngai Mwene Vinya W'onthe. (2:178).

Mutumwa niwitikilite maundu ala matheew'e kwake kuma kwa Mwiaii wake, na etikili (namo); onthe mamwitikilite Allah, na Alaika Make, na Mavuku. Make na Athani Make (namo) maasya: Nitwiw'ite na nitwitikilite. (Twivvoya uekeo, Mwiaii waitu, na Kwaku nokw'o tukasyoka). (2:286).

Allah Anyuvaa Atumwa kuma kati wa Alaika na kati wa andu. Kwa ula w'o Allah ni Ula Wiw'aa, Ula Wona. (22:76).

Inyw'i mwitikilite! Mwitikilei Allah, Mutumwa wake, na Ivuku yila Watheesye kwa Mutumwa Wake, na Ivuku yila Watheesye tene: na ula umuleaa Allah na Alaika Make na Mavuku Make na Athani Make na Muthenya Wa Muminukilyo, vate nzika ni mwau wau wa vaasa. (4:137).

لَيْسَ إِلَهَ إِلَّا أَن تُولُوا وَجُوهَكُمْ قَبَلَ
 الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْإِلَهَ مِنْ أَمَن
 بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَكَةِ وَالْكِتَابِ وَ
 النَّبِيِّنَّ وَأَنَّ الْمَالَ عَلَىٰ حَيْبِهِ ذَوَى الْقُرْبَىٰ وَ
 الْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْإِسْتِثْلِ وَالْ
 السَّائِلِينَ فِي الرِّقَابِ، وَأَقَامَ الصَّلَاةَ
 وَأَتَى الزَّكَاةَ، وَالْمُؤْتُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا
 عَاهَدُوا، وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ
 وَحِينَ الْبَأْسِ، أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقْنَا
 وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ○

أَمَّن الرَّسُولِ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ
 وَالْمُؤْمِنُونَ، كُلٌّ آمَنَ بِاللهِ وَمَلَكَاتِهِ
 وَكُتِبَ لَهُمْ مَا نُفِذَ لَكَ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
 وَرُؤسِهِمْ، وَلَا تَجْرَأْ عَلَىٰ رَسُولِهِ
 عَظِيمًا ○ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا
 عَفْرَانِكَ رَبِّتَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ○

أَللهُ يَضْطَفِي مِنَ الْمَلَكَةِ رُسُلًا وَ مِنْ
 النَّاسِ، إِنَّ اللهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ○

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِهِ
 وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ
 الَّذِي أَنْزَلَ مِنْ قَبْلِهِ، وَمَنْ يَكْفُرْ بِاللهِ
 وَمَلَكَاتِهِ وَكُتِبَ لَهُ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ
 الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ○

(3)

KULANI NTHEU

Al-Quran (Kulani) ni syitwa yila Ngai Mwene Vinya W'onthe Wayinengie ivuku yila yavuanawe kwa Mutumwa wa Isilamu yila nthini wayo ve mwiao wa muminukilyo kwondu wa andu. Kulani ni ivuku yila yailitwe kusomwa. Kwa ula w'o Kulani ni ivuku yila isomawa muno iulu wa nthi kuvita mavuku ala onthe. Ota uu ndeto ino ni ivuku kana utumane ula wailitwe ni kuvikiw'a andu onthe. Kulani Ntheu ni ivuku yila yavuanaw'e yiyoka yila utumane wayo utakonii andu ana; mavuku ala angi onthe ma ndini maandikitwe kwa ivinda ina na andu ana memoka, indi Kulani Ntheu ni kwoondu wa mavinda onthe na andu onthe (34:29).

Yu niyo Ivuku, yite nzika nthini wayo
... ni utongoi kwa ala mamukiaa Allah
(2:3)

Vate nzika ino ni Kulani yina ndaia.

Nthini wa Ivuku yisuvitwe nesa.
(56:78 – 79).

Nthini wayo ve Miao milumu. (98:4).

Allah Ntheetye uvo museum; Ivuku yina ndeto ivwanene na syikululumiilw'a, ikonde sya ala mamukiaa Allah nising'uthaa nundu wasyo ala mamukiaa Mwaiii woo; na indi ikonde syoo na mathayu moo nisyololoaa kwa kumulilikana Mwaiii

الْم
ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى
لِّلْمُتَّقِينَ
إِنَّهُ لَقُرْآنٌ كَرِيمٌ
فِي كِتَابٍ مَّكْنُونٍ

الواقعة : ٧٨ - ٧٩

فِيهَا كِتَابٌ قَيِّمٌ
اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ تَنفِيذًا مِنْهُ جُلُودٌ لِّلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ

KULANI NTHEU

woo. Usu niw'o utongoi wa Allah, na Amutongoeasya ula Wenda kwa ula w'o, na ula wasililwa ni Ngai wa kwaa, indi vatii wa kumutongoesya. (39:24).

Ula Unenevaw'a Ula Utaiawa.

Niivita na Ivuku yila yivathukanasya.

Vate nzika Tuandikite Kulani na Kialavu nikana mumanye.

Na kwa ula w'o yii yi nthini wa Ivuku yila ya mwambiliilyo yi Kwitu, nitaiiku, yina umanyi. (43:2 – 5).

Kwa ula w'o Ithyi Twainengie itu na nthi wikwatyo na iima, indi syalea kumwosa na syaukia, indi mundu awosa. Vate nzika we ni mwiki-wa-nai munene, mutumanu muno.

Nikana Ngai Amasilile angangani aume na angangani aka, na aume avoyi ma ngai ingi na aka avoyi ma ngai ingi, na Allah Amelekele kwa inee etikili aume na etikili aka; na Allah ni Muekei, Mwiw'anii wa inee. (33:73 – 74).

Asya: Ona makombana vamwe andu na Mayini maete ngelekany'o ya Kulani ino, maitonya kuete ngelekany'o yayo ona matetheanisya ene kwa ene.

Na vate nzika Tumatavitye andu kwa nzia nyingi nthini wa Kulani ino kila ngelekany'o indi andu aingi muno malea (kila kindu) ateo wau wa matu. (17:89 – 90).

ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ ۝

حَمَةٌ

وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ۝

لِنُجَعِّلَنَّ لَهُ تَارَةً عَرَبِيًّا لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ۝

وَلَا تَنْهَى فِي آيَةِ الْكِتَابِ لَكُمْ تَعْلِيمًا حَكِيمًا ۝

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ۝

لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

قُلْ لَنْ يُبَدِّلَ اللَّهُ كَلِمَاتِهِ وَلَئِنْ أَجْتَمَعَتِ الْأَلْسُنُ وَالْجِبَالُ عَلَى أَنْ يَتَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ۝

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ ۚ فَأَبَى أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ۝

KULUANI NTHEU

Takethiwa Twamitheisye Kulani ino iulu wa kiima, wona kikinyivya na kwatukana nundu wa w'ia wa Allah; na ii ni nthimo Tuumatavya andu nikana masuanie. (59:22).

Nayu i, mundu wina ukusi mutheu wumite kwi Mwiai wake na mundu ngusi wumite kwake akamuatiia, na mbee wake kwai ivuku ya Musa, yila yai nzia na tei, (mundu usu nutonya kwithiwa e mukengani?). Ala mesilasya maundu aa nimametikilaa, na ula wumite kikundi kya amaitha utetikilaa uvoo uu, Mwakini nivo wathitwe kutua. Kwondeu wa uu ndukethiwe na nzika, ow'o uu ni uvoo wumite kwa Mwiai waku, indi andu aingi mayitikilite. (11:18).

Na yii ni Ivuku Twatheeisye, yiathime, yiikiithasya maundu ala mai mbee wayo, na umukany'a nyinyia wa misyi na ala me ndee yaw'o. Na ala metikilaa itu nimayiikiiaa, namo nimasuviaa mboya syoo. (6:96).

Umunthi Ninamululumiiya ndini yenyu, na kumwianiisya inee Yakwa, na Ninamwendethya Isilamu yithiwe ndini yenyu. (5:4).

Na yii ni ivuku yila Twatheeisye, yila yaathimiwe, kwa uu yiatiei na kiai nikana mwiw'iwe tei. (6:156).

Na Tutheeasya kavola nthini wa Kulani (momanyisyo) ala ni muiito na inee kwa etikili; ona maimongelelelaa alei ateo wasyo tu. (17:83).

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا
مُتَّصِدًا عُقَابًا مِمَّنْ شَقِيَ اللَّهُ. وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ
نَضَّرْنَا بِهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ۝

أَفَمَنْ كَانَ عَلَىٰ بَيْتٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدًا
مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كُتِبَ مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً
أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ، وَمَن يَكْفُرْ بِهِ
مِنَ الْأَخْرَابِ قَالَ لَأَنبَأَنَّ مَوْعِدَهُ، فَلَا تَكْفُرْ فِي مِرْيَةٍ
مِّنْهُ إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ وَلَكِن أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يُؤْمِنُونَ ۝

وَهَذَا كُتِبَ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكًا مُّصَدِّقًا
الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَرَتَّلْنَاهُ أَنزَامًا الْقُرْآنَ
مَنْ حَوَّلَهَا.

الْيَوْمَ اكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ
عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ
دِينًا

وَهَذَا كُتِبَ أَنْزَلْنَاهُ مُبَارَكًا فَاتَّبِعُوهُ
وَاتَّقُوا الْعَلَّامَةَ تَرْحَمُونَ ۝

وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ
لِّلْمُؤْمِنِينَ « وَلَا يَزِنُ الظَّالِمِينَ إِلَّا
خَسَارًا ۝

(4)

ATHANI

Kulani Ntheu yiikiithasya kana Allah Niwamatwaie andu onthe utongosya, kwa uu nikukuikiithya uw'o wa kila Mwathani. Athani nimatumiwe nthini wa mavinda me kivathukany'o kwa mbai syi kivathukany'o nthini wa movoo ma tene nikana mamatongoesye kula kwi Allah. Mutumwa Mutheu s.a.w. ai Mwathani wa muminukilyo mwene kuete mwiao na kwa utumane wa Isilamu nuleete mavuku onthe ma tene, indi miao ila ya tene yaile kwikala yi nthini wa Kulani. Wathani nuendee indi nthini wa Islamu yiyoka; yu Athani nimatonya kumila nikana manyaiikye kyen kya Mutumwa s.a.w. tu mate kuete mwiao mweu.

Kulani Ntheu ndikuelesya Wathani tu wiw'oka indi nitavanitye uvoo wa ukananii ula waetiwe iulu wa Athani. Nthini wa kithyomo kya Kulani, Valao ni uvano waala mavinya makaananyasya kila Mwathani.

Allah Anyuvaa Athani kati wa Alaika na andu. Kwa ula w'o Allah ni Ula Wiw'aa, Ula Wonaa. (22:76).

اللَّهُ يَضْطَوِي مِنَ الْجَانَّةِ رَسُولًا وَمِنَ النَّاسِ
إِنَّ اللَّهَ سَمِيمٌ بَصِيرٌ

Na vate nzika Twamukililye Mwathani kuma kati wa kila nguthu ayasya: Muthaithei Allah na mwelelukai ula Muthuku. Kwa uu kati woo ve ula Allah Umutongoesye na ve ula wanangiko wivuanitye iulu wake. Kwa uu tambukai iulu wa nthi mwone undu wailyi muminukilyo wa ala mamatw'ikithisye Athani (andu) ma uvungu! (16:37)

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا
اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ۚ فَمِنْهُمْ مَّنْ هَدَى
اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ حَقَّقْتُ عَلَيْهِ الضَّلَالَةَ
فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ
عَاقِبَةُ الْمُكْرِبِينَ ۝

Na lilikana yila Mwaiii waku Wamatavisye Alaika: Niw'o Nyie Ningumw'ia Musyaiisya Wakwa iulu wa nthi namo maasya: Wimw'ia vau ula wiete wanangiko na kwita nthakame oyila ithyi tukutaiaa kwa ndaia Syaku na kuweta Utheu Waku? Asya; Niw'o Nyie Ninisi maundu mutamesi. (2:31)

Kwa ula w'o Tuuvuanisye undu Wamuvuanisye Noa na Athani itina wake; na Wamavuanisya Avalamu na Isumaeli, na Isaka na Yakovo na usyao (wake), na Yesu na Yovu na Yona na Aluni na Solomoni; na Ndaviti Twamunenge Savuli.

Na (Twatumie) Athani ala Twakutavisye tene; na Athani Tutaakutavya; na Allah Aneena ndeto na Mose. (4:164 – 165).

Na (lilikana) yila Mwaiii wake wamutatie Avalamu na ndeto, na eanisya; Asya: Niw'o Nyie Ngaut-wikithya mutongoi wa andu. (Avalamu) asya: ona kati wa usyao wakwa taw'o? Amwia: (Indi) utianio wakwa ndukamavikia eki-ma-nai. (2:125).

Na vate nzika Twamunengie Mose Ivuku na Twamaatiisya Atumwa (angi) itina wake. Na Twamunenge Yesu mwana wa Malia Syama Ntheu na Twamutetheesya na ndeto ntheu. Yu indi, kila ivinda Mutumwa wamuvikiie na maundu ala mathayu menyu matekwen-da, nimweekathiie, nguthu imwe mwamitw'ikithya ya uvungu na ingi mwamyuaa? (2:88).

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ، قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ ، وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ، قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ○

إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالذِّكْرِ مِنْ بَعْدِهِ ، وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ ، وَاتَّيْنَا دَاوُدَ رَبُّوًّا ○

وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ ، وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا ○

وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ ، قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ، قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ، قَالَ لَا يَتَّبِعُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ○

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ ، وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُّسِ ، أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ ، فَفَرِّقْنَا كَذِبَتُّوًّا قَرِيبًا تَفْتُلُونَ ○

Na Twamavitilya ana ma Isilaeli nthini wa ukanga; indi Valao na nguthu syake sya ita syamaatiia na ulei na ung'endu. Kuvika yila itulumo syamuvikiie, asya: Ningwitikila kana vatii ula uthaithawa ateo ula mam-witikilite aana ma Isilaeli, nakwa ni umwe kati wa ala mekwiw'a.

Yu! Indi! Oyila waleile kwiw'a tene na weethiwa kati wa ala anangi.

Kwa uu, Nituukutangiia umunthi kwa (kw'ia) mwii waku nikana withiwe Wonany'o kwa ala me itina waku. Na now'o andu aingi nimalaete kumanya Syama Siitu. (10:91 – 93).

Na muwete Malia Yila weevetangie kwa andu make, (athi) vandu ngali ya umiloni wa syua;

Na eekia tutu kwisiia namo; na indi Twamutwaia Mulaika Waitu ula weeyumililye kwake (ta mundu).

(Malia) asya: Niw'o nyie niilingya kwa Ula Usuitwe ni inee, Anzianie naku, ethiwa wi mutheu:

(Mulaika) asya: Niw'o nyie ni Mueti-wa-Uvoo wa Mwiaii waku: nikana ngunenge mwana mutheu.

Asya: ndonya ata kukwata mwana na munduume ona wiva ndaangiita na ndi kilaalai?

وَجَاءُوا زَنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ
فَأَثْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودَهُ بَغْيًا
عَدُوًّا، حَتَّى إِذْ أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ، قَالَ أَمْنْتُ
أَنْتَهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ يَا مَنْتُ بِهِ
بَنُو إِسْرَائِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ○

أَلَنْ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلَ وَكُنْتَ مِنَ
الْمُفْسِدِينَ ○
فَالْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِيَتَكُونَ لِمَنْ
خَلَقْنَا آيَةً، وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ عَنْ
آيَاتِنَا لَغَفُلُونَ ○

وَإِذْ كَفَرْنَا بِكِتَابِ رَبِّنَا إِذْ أَنْتَبَدَتْ مِنْ
أَهْلِهَا مَكَاتًا شَرْقِيًّا ○

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا ○ فَأَرْسَلْنَا
رَأْسَهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا ○

قَالَتْ رَبِّي أَعْزُّبُ الرَّحْمَنِ مِثْلَكَ إِنْ كُنْتُ
تَقِيًّا ○

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ ○ لِأَهَبَ لَكِ
عُلْمًا زَكِيًّا ○

قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي عُلْمٌ ○ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ
○ وَلَمْ أَكْ بِبُحِيَّا ○

(Mulaika) asya: Nita uu; Mwiaii waku Nuneenete: Uu ni uvuthu Kwakwa, na nikana Tumutwikithye Kyama kwa andu ma nthi na inee yumaa Kwitu; na nundu uminite utuwa.

قَالَ كَذَلِكَ - قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ - وَ
لِتَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا - وَكَانَ أَمْرًا
مَّقْضِيًّا ۝

Na indi aitava, na athi nake kuvika vandu vaasa.

فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا ۝

Na indi woo wamutwaa itinani ya mutende, asya: Takethiwa ninakw'ie mbee wa maundu aa, nithiwa kindu kyoolile.

فَاجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَىٰ جِذْعِ النَّخْلَةِ - قَالَتْ
يَلَيِّنَنِي مِثُّ قَبْلِ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا
مَنْسِيًّا ۝

Kavinda okau wasya wamuvikia kuma itheo wake; (wamwia): Ndukamake (nundu) Mwiai waku Niw'iite kalusi itheo waku;

فَتَادَّ سَهَا مِّنْ تَحْتِهَا آلَا تَخْرُجِينَ قَدْ جَعَلَ
رَبُّكَ تَخَفَاتِكَ سَرِيًّا ۝

Na ithing'iisye itina wa mutende, nuukuvalukilya ndende nzeo, ila mbiu.

وَ هُرِّبَنِي إِلَيْكَ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسْقِطُ عَلَيْكَ
رُطْبًا جَنِيًّا ۝

Kwa uu ya na uinyw'a uvoovye metho; na wamwona mundu ona wiva asya: Nyie niniite wivito wa kutiia kuya kwa Ngai wa inee, kwa uu umunthi ndi-neena na mundu.

فَكُلِّي وَأَشْرِبِي وَتَرَّبِي عَيْنًا - فَإِنَّمَا تَرَّبِينَ
مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا - فَقُولِي إِنِّي تَذَرْتُ
لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَن أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ۝

Na indi amuete kwa andu make amukuite. Maasya: We Malia, kwa ula w'o niwaete kindu kieni.

فَأَنتَبَذَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمُلُهُ - قَالَوا لِمَ زَمِي
لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا ۝

We mwiitu wa Aluni! Au ndai mundu muthuku ona nyinyia waku ndai kilaalai.

يَأْخُذْتِ هُرُودًا مَا كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوَاءً وَمَا
كَانَتْ أُمَّكَ بَغِيًّا ۝

ATHANI

Nivo indi wamolootele (kana) namo maasya: Twineena ata na mundu wina kana ukomoni?

Asya: Nyie ni Muthukumi wa Allah; Nunengete Ivuku na Akandw'ikithya Mwathani.

Na Nundwikithitye Muathimwa ovonthe vala nii; na Numbiyiaie Mboya na nthembo ivinda yila ni thayu;

Na kumwika mwaitu nesa, ona Ndaandwikithya nithiwe mung'endu, mwene ivuso ithuku.

Na muuo wi iulu wakwa muthenya ula nasyaiwe na muthenya ula ngakw'a na muthenya ula ngathayuukw'a.

Usu niwe Yesu mwana wa Malia. Usu niw'o uvoo uvoo wa w'o ala mena nzika nundu waw'o. (19:17 – 35).

Utianio wa Athani

Na lilikanai yila Allah Woosie utianio kuma kwa Athani: Namaia kumunenge Ivuku na Umanyi, na indi ayuka Mutumwa wa kuikiithya maundu ala me vamwe nenyu, ni iulu wenyu kumwitikila na kumutetheesya. Nake asya: Nimwitikilite na kukwata mwiao Wakwa iulu wa maundu aa? Masungia; Nitwitikilite. Amea: kwa uu kusiiiai, Nakwa nivamwe nenyu kati wa Ngusi.

فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ
فِي الْمَهْمِ صَيِّئًا ۝

قَالَ رَبِّي عَبْدُ اللَّهِ ۖ آتَيْنِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي
نَبِيًّا ۝

وَجَعَلَنِي مُبْرَكًا آيَةً مَا كُنتُ سَآءُ وَآوَسْتُنِي
بِالضَّلْوةِ وَالرَّحْمَةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ۝

وَبَرَّأ بَوَالِدَيْ ۖ وَأَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ۝

وَالسَّنَّةَ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ ۖ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ
أُبْعَثُ حَيًّا ۝

ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ۖ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ
يَمْتَرُونَ ۝

وَلَا أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّنَ لَمَا
آتَيْنَهُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَهُمْ
رَسُولٌ مِّنْهُمْ مِّثْلُ مَا مَعَكُمْ لِنُؤْمِنَ بِهِ
وَلَنَنْصُرُنَّهُ ۚ قَالَ أَأَقْرَضْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَيَّ
ذَلِكَمُ إِصْرِي ۚ قَالُوا أَقْرَضْنَا ۚ قَالَ
فَأَشْهَدُوا ۚ وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ۝

ATHANI

Na lilikana yila Twoosie miao kuma
kwa Athani na utiano woo, na ve Noa,
Na Abraham, Na Musa, na Yesu mwana
wa Malia, na Nitwoosie kama kwa on-
the asu utiano wa w'o. (33:8).

وَلَا تَأْخُذْ تَا مِّنَ التَّيِّبِينَ مِثْلًا قَهُمْ وَمِنْكَ وَ
مِن تُوُورِحَ وَلَا بَرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ
وَأَخْذُ تَا مِنْهُم مِثْلًا قَا غَلِيظًا ۝

الاحزاب : ٨

(5)

MWATHANI MUTHEU WA ISILAMU

Mutumwa s.a.w. asyaiwe Makka mwei wa Agosti 570. Eetiwe syitwa Muhammad ualyulo wayo ni Mutaiiwa. Mutumwa s.a.w. avikya myaka 30, wendo wa Ngai wambiia kusua thayuni wake muthenya kwa muthenya. Nundu wa kumena uthaithi wa mwivw'anano na mothuku maingi ma andu ma Makka, we oosie mwikalo wa kuendaa nthini wa ngunga yai ta maelo eli kana atatu kuma Makka. Avikya ukuu wa myaka 40 oosie uvuany'o wake vau ngungani wa mbee. Nthini wa uvuany'o usu, misoa isu ya Kulani ila ya-vuaniw'e muthenya wa mbee (96:2 – 6) eeyiaiwe kutavany'a syitwa ya Ngai Umwe ula Wamumbie mundu na avanda mbeu ya wendo Wake na wendo wa mundu ula ungi thayuni wake; na ota nikwathaniwe nthini wa misoa isu kana nthi ikamanyiw'a umanyi wa kila muthemba kwa nzia ya kalamu. Misoa isu niyo mwambiliilyo wa Kulani Ntheu.

We Mwachani, Ithyi Tuutumite
(withiwe) Ngusi na Mumya-wa-Uvoo
museo, na Mukanany'a.

Na Mwitwa-wa-andu (moke) kwa Allah,
kwa mwiao Wake, na taa umasya kiyeni.

Na matavye etikili uvoo museo kana
mena uathimo munene ula umaa kwa
Allah. 33 : 46 – 48

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا
مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝

وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا ۝

وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
فَضْلًا كَثِيرًا ۝

MAWATHANI

Asya: Inyw'i andu onthe ma nthi, Nyie ni Mutumwa wa Allah kwenyu inyw'onthe, ula wina usumbi wa itu na nthi, vatii uthaithawa ateo We, Uthayuukasya na Akakw'ithya. Kwa uu mwitikilei Allah na Mutumwa Wake, ula ni Mwathani Mutheu, ula um-witikilaa Allah na Ndeto Syake, na muatiiei We nikana mutonye kutongoew'a na nzia ila ndungalu. (7:159).

Na Tuyaakutuma ateo kwa andu onthe withiwe Mumya-wa-Uvoo-Museo na Mukanany'a; indi andu aingi matiisi. (34:29).

Na kwa ula w'o wina matuvi matathela.

Na vate nzika wina mwikalo museo, mutheu. (68:4 - 5).

Muamati ti ithe wa mundu ona wiva kati wa aume menyu, ateo we ni Mutumwa wa Allah na Usiilo wa Athani. Na Allah Niwe Wisi kila kindu. (33:41).

Vate nzika mwina ngelekany'o nzeo nthini wa Mutumwa wa Allah kwa ula umukiaa Allah na muthenya wa Muminukilyo, na kumuweta Allah muno. (33:22).

Niw'o Allah na Alaika Make Nimamuvoyeaa Mutumwa; ame inyw'i etikili, muvoyeei Mutumwa na muvoyeei muuo. (33:57).

قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ
جَوِبْعَالِي الَّذِي لَهُ مَلِكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ،
لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ، فَأَسْئَلُ بِاللَّهِ وَ
رَسُولِهِ النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَ
كَلِمَاتِهِ وَاتَّبَعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ○

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا حَافَّةً لِنَارٍ بَشِيرًا وَ
نَذِيرًا وَ لَئِنْ أَكْثَرَ النَّاسُ لَا يَعْلَمُونَ ○
وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ○

وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ○

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَئِنْ
رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ - وَكَانَ اللَّهُ
بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ○

لَقَدْ كُنَّا أَنْتُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسُوفًا
حَسَنَةً لِمَنْ كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ○

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ○

MAWATHANI

We ni we utumite Mutumwa Wake, ena utongoi na uthaithi wa w'o, nikenda atume w'o usu usinde uthaithini w'onthe. Na Allah ni Ngusi mbianiu.

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ
الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ، وَكَفَىٰ
بِاللَّهِ شَهِيدًا

Muamati ni Mutumwa wa Allah, na ala me vamwe nake ni ai kwa alei na ene kwinyivanisya ene kwa ene; ukamona maikumana na kuvalukya mothyu moo nthi, aimantha inee ya Allah na utanu Wake. Movano moo me iulu wa mothyu moo nundu wa kumavalukya nthi mothyu moo; ino niyo ngelekany'o yoo nthini wa Miao na ngelekany'o nzeo nthini wa Uvoo Museo; ta undu mbeu yumasya nthongoo yayo, na yikiaa vinya na ikiungama nesa muthambani wayo, ikamatanithya aimi nikana

مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ، وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ
عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا
سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا
سِيمًا هُمْ فِي رُجُوعِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ
ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ إِذْ وَصَّوهُمْ فِي
الْأَنْجِيلِ إِذْ كَرَّزِهِمْ أَخْرَجَ شَطَاةً فَآزَرَهُ
فَأَسْتَفْظَلَ فَا سْتَوَىٰ عَلَىٰ سَوْقِهِمْ يُعْجَبُ

Amathilikye alei nundu woo. Allah Amathite ala meetikilile na kwika meko maseo uekeo na matuvi manene. (48:29 – 30).

الرُّذَاءَ لِيُخَيِّطَ بِهِمُ الْكُفَّارَ، وَعَدَّ اللَّهُ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ
تَغْفِيرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا

Asya: Ethiwa inyw'i nimumwendete Allah, indi mbikilai, Allah Akamwenda na Akamuekea nai syenyu; na Ngai Mwene Vinya W'onthe ni Mwene Uekeo, Mwene Inee.

قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي
يُحِبِّبْكُمْ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ، وَاللَّهُ
عَفُورٌ رَحِيمٌ

Asya: Mwiw'ei Allah na Mutumwa, indi maalyuka, ow'o Ngai Ndamendete alei. (3:32 – 33).

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ، فَإِنْ تَوَلَّوْا
فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكُفْرِينَ

MAWATHANI

We Mutumwa! Vikya maundu ala watheeiw'e kuma kwa Mwiaii waku; na ethiwa ndwiika uu, indi ndunavikya utumane Wake; na Allah Akakusuvia na andu; ow'o Allah Ndamatongoeasya andu ala maleaa kwitikila. (5:68).

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ ۚ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَغْتَ رِسَالَتَهُ ۗ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ۝

UTHAITHI

(6)

Mboya ni kitui kya keli nthini wa ila itano sya Kisilamu, kya mbee ni kwitikila U-umwe wa Ngai. Mboya ni nzia nene muno mbee ya kukwata ngwatanio na Mumbi na kululumiilya ngwatanio isu na kuthengeea vakuvi Nake. Kii ni kindu ki vinya muno; Ngai niwiw'aa mboya na kumyosa. Kieleelo kya Kisilamu kukonany'a na mboya ni kumya thayu vyu mbee wa Ngai Mwene Vinya W'onthe kwa kwitikila vyu inee, tei na vinya wa Allah. Nthini wa uthaithi vatii vata wa mwiw'anithya ona umwe kati wa mundu na Mumbi wake.

Ona matyaaiyaiwa ateo kumuthaitha Allah kwa kumiimithya ndini kwa ula wo na kulumiliilya Mboya na kumya Saka; na ino niyo ndini ndungalu. (98:6).

Ndyaamomba Mayini na andu ateo matonye kunthaitha. (51:57).

Lulumiilya Mboya syua yeeka kuvika Kivindu kaya utuku, na kusoma Kulani masangya. Ow'o kusoma Kulani masangya nikwitikilikaa muno.

Na utuku taw'o amuka umisome; niw'o (uthaithi) mwingi kwaku. Nokwithwa Mwiaii waku Akakwikalilya kivila kinene kya kutaiwa. (17:79 – 80).

وَمَا أَمْرُو إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ
الْدِّينَ هُنْفَاءً وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَ

يُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ۝

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ۝

أَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِ الشَّمْسِ إِلَى عَسَى النَّهْلِ
وَ قُرْآنِ الْقَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْقَجْرِ كَانَ
مَشْهُودًا ۝

وَمِنَ النَّهْلِ فَمَنْجَدٌ بِهِ تَأْفِكَةُ لَكَ ۝ عَسَى
أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَجْهُودًا ۝

UTHAITHI

Syaisiya Mboya, na muno muno
Mboya ya kati, na ungamai na kum-
winyivisya Allah. (2:239).

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَىٰ
وَآتُوا زَكَاةً وَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ الْحَقِّ

(7)

SAUMU

Nthini wa Kulani Ntheu nikumitw'e mwiao kutiia kuya kuma masangya kuvika kuthua kwa syua nthini wa mwei wa Lamathani undu umwe na kalenda ka kimwei. Kii ni kikio kila kyongelaa ukii-wa-Ngai na kumuvuthisya mundu kukwata ivila sya iulu sya kiveva. Mutiii wa kuya nuvathukanasya manee monthe ma Ngai na kwa uu saumu nimutetheeasya mundu kumatumia manee asu kwa ulau.

Inyw'i mwitikilite, nimukuingiwiw'a Kutia Kuya otondu maingiiw'e ala mai mbee wenyu nikana mutonye kumukia Ngai.

Kwa matuku matale. Indi kati wenyu ula muwau kana wi kyaloni, indi neaniisye matuku asu nthini wa matuku angi. Na ala matonya maumye nthembo kwa kuithya mundu ngya. Na ula ukeka useo kwa kwenda kwa thayu wake; uu niuseo kwake; na mwatiia kuya, nuseo kwenyu, ethiwa nimwisi. (2:184 – 185).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ
كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَتَّقُونَ ۝

أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا
أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى
الَّذِينَ يُطِيقُونَهِ فِدْيَتُهُ طَعَامٌ وَسَكِينٌ ۚ
فَمَن تَطَوَّءَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ ۚ وَأَن
تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝

(8)

KUMYA NTHINI WA NZIA YA ALLAH

Muvothi ula wiyaitwe nthini wa Kulani Ntheu witawa Zaka — ndeto ila yikuelesya kieleelo kyayo. Ndeto ino ni ‘kuthambya’ na ‘kwiany’a’. Kwa kuiva kilungu kya andu, syindu ila syithiawa syi ntheu kwa ala mailwe ni kuitumia; na kwa kutumia kilungu kila kyumitw’e nundu wa utethyo wa andu, andu nimaendeeaa. Zaka ni kitui kya katatu kya Kisilamu nayo yonanasya kwenda kwa mundu kwa andu ala angi nthini wa Isilamu.

Na lulumiilyai Mboya na umyai Saka na kumanai vamwe na ala makumanaa. (2:44).

Kwa uu munenge mwanaamwenyu kila kimwaile na ngya na muendi wa kyalo. Uu ni ni useo kwa ala mekwe nda inee ya Allah; na asu nimo masindaa. (30:39).

Na kati wa syindu syoo ve imwe sya muvoyi na ula utetonya. (51:20).

Na ala kati wa syindu syoo ve kilungu kivathe.

Kiwoondu wa muvoyi na ula usiwiwe kuvoya. (70:25 – 26).

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَ
اذْكُرُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ۝

فَأَبَتْ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ وَالْمَشْكِينَ وَابْنَ
السَّبِيلِ ۗ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ
وَجْهَ اللَّهِ ۗ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ۝

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُورِ ۝

وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مِّمَّا مَكَّنُوا ۝

لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُورِ ۝

KUMYA NUNDU WA NZIA YA ALLAH

Nthembo ni sya ala ngya na matetonya, na ala ngoo syoo ikatangiiwa, na ni sya kwovow'a kwa ngombo, na ni sya ala mena makoani, na sya nzia ya Allah, na sya muendi wa kyalo ni mwiao w'umite kwa Allah. Na Allah ni mumannyi wa maundu onthe, Mui. (9:60).

إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَابْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ۝

Inyw'i mwitakilite, umyai kati wa ila Tumunengete utanavika Muthenya ula utakethwa na utandithya, ona unyanya, ona uvoyanii, na ala maleile kwitikila nimo eki-ma-nai. (2:255).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِمَّن قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمُ يَوْمُ الرِّجْزِ فِيهِمْ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ ۝

Ngelekany'o ya ala maumasya syindu syoo kwa nzia ya Allah nita ngelekany'o

مَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سَنَابِلٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَاللَّهُ يُضَوِّفُ لِمَن يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ۝

ya mbeke ila yumasya ithuke muonza, na nthini wa kila kithuke mbeke iana. Na Allah Amwingiviasya ula Wenda, na Nimwene ivinda, Mwene kumanya. (2:262).

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِالسَّخِرِ وَالتَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝

Ala maumasya uthwii woo kwa nzia ya Allah, na mailea kuatiisya ngewa kana uthuku, asu makaiwua ni Mwiai woo, na maikethiwa na w'ia, kana kwithiwa na ky'eva. (2:263).

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَتَغْيِيثًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ يَرْبُوعًا أَصَابَهَا وَابِلٌ فَاتَتْ أَكْطَافَهَا ضُغْفِيرِينَ، فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلَّ، وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ۝

Na ngelekany'o ya ala maumasya syindu syoo nundu wa kumantha inee ya Allah na kwilulumiilya ene, nita ngelekany'o ya muunda wi vandu vokiliilu, na yaua mbua nene na yaete usyao wayo kundu kwili; na ukalea uvikiwa ni mbua nene, ona mbua nini noiwanie; na Ngai Niwene maundu ala mwikaa. (2:266).

KUMYA NUNDU WA NZIA YA ALLAH

Ala maumasya syindu syoo utuku na muthenya, kwa kimbithi na utheini, indi mena ituvi yoo kwa Mwiaii woo; ona vaikethwa kyeve iulu woo ona maikethwa na kimako. (2:275).

Ame! Ninyw'i mukwitwa nikana mumye (syindu) nthini wa nzia ya Allah, indi angi menyu meika uthuku; na ula wikaa uthuku indi ewika kwa (kuwananga) thayu wake. Na Ngai Mwene Vinya W'onthe ni Mumanyi nenyu mwi alei. (47:39).

الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَتًّا وَلَا
أَدَىٰ ۗ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ ۖ وَلَا
خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝

هَٰ أَنتُمْ هَٰؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ
اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَّنْ يَبْخُلُ ۗ وَمَنْ يَبْخُلْ فَإِنَّمَا
يَبْخُلُ عَنِ نَفْسِهِ ۗ وَاللَّهُ الْعَوِيُّ وَ أَنتُمْ
الْفُقَرَاءُ ۗ وَإِن تَوَلَّوْا يَسْتَبَدِلْ قَوْمًا
غَيْرِكُمْ ۖ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالِكُمْ ۝

HAJI NA KA'BA

Kulani Ntheu yimuingiisya kila Musilamu kuthoka oimwe nthini wa thayu wake ethiwa ena utonyi na ethiwa kwi muuo nziani. Wikalo munene wa kyalo kyu ni Ka'ba na kwianana na Kulani Ntheu ni nyumba ya mbee ila yaakiwe nundu wa uthaithi wa Ngai. Kieleelo kya hija ni kwikia mathayuni ma Masilamu usoanio wa kusyaaniw'a kwa Masilamu onthe, na kwa nzia ya uthaithi wi kivathukany'o ula wikawa nthini wa hija kwikia thayuni wa kila mundu uthokaa kana Ngai niwe kieleelo kya w'o kya mathayu moo.

Niw'o ala maleile na kumasiiia (angi) nzia ya Allah na Musikiti ula mutaiie ula Twaseuvisye kwoondu wa andu onthe meanene; kwa ala matuaa vo na aeni; na ula ukenda kwika uthyoeku nundu wa uthuku na kutia nzia, Tukamusamithya usililo wiw'ithasya woo.

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ
اللَّهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ الَّذِي جَعَلْنَاهُ
لِلنَّاسِ سَوَاءً ۗ لَعَلَّكَ فِئْتِهٖمُ ۖ وَالْبَادِ ۗ وَمَن
يُرِدْ فِئْتِهٖمُ بِإِحَادٍ يُظْلَمِ تُزْقَهُ مِن
عَذَابِ آيَاتِهِ ۝

Na lilikana yila Twamwikalilye Avalamu vandu ve Nyumba (Twamwia): kana ndukambianany'e na kindu ona kiva, na uimithesya Nyumba Yakwa kwondu wa ala mamithyululukaa, na maungamaa na makumanaa (maithaitha).

وَرَادَ بَوَّأْنَا لَا يُرْهِمَ مَكَانَ الْبَيْتِ
أَن لَّا تُشْرَكَ بِهِ شَيْئًا ۗ وَطَهَّرَ بَيْتِي
لِلطَّائِفِينَ ۖ وَالْقَائِمِينَ ۖ وَالرُّكَّعِ
السُّجُودِ ۝

UENDO (HAJ) NA K'ABA

Na tavany'a kati wa andu uvoa wa Haji, makooka kwaku na maau na iulu wa kila nyamu mosu, makyuka na kila nzia ya kuasa;

Nikana makusiie moseo moo, na kuyiweta syitwa ya Allah, nthini wa muthenya mw'ie, iulu wa maundu ala Wamanengie kati wa nyamu ila syi mauu ana. Na yai kati wa (nyamu) isu na muithyei ula wina thina, muthini.

Na indi nimethambye kiko kyoo, na mayianisya moatianio moo, na maimthyululuka Nyumba ya Tene. (22:26 – 30).

Nthini wayo ve Syama ntheu; vandu vala vaungamie Avalamu; na ula ukamilika akeethiwa e vaseo; na kwondu wa Allah andu ni maende Haji vala ve Nyumba isu. Ula utonya kuseuvya kyalo kya uthi kw'o; indi ula waleile kwitikila, indi Ngai Mwene Vinya W'onthe nde kindu Wendaa kuma kwa andu ma nthi. (3:98)..

Haji ni myei mina; na ula wina kieleelo kya kwika Haji nthini wa myei isu, indi ndakakome na kivetu ona ndakaumane ona ndakakaananie e nthini wa Haji; na useo ona wiva ula mukwika, Ngai Nuwisi. Nenganai mithinzio inyw'i kwa inyw'i, na kwa ula w'o mithinzio ila miseo ni ulungalu; na Ngiei Nye Ninyioka, inyw'i andu mwina kiliko. (2:198).

وَأَذِّنْ فِي النَّاسِ بِالْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَى كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِنْ كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ۝

لِيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ عَلَىٰ مَا رَدَقْتُم مِّنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ ۚ فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطِعُوا النَّبِيَّ الَّذِي يَدْعُواكُم إِلَىٰ طَاعَتِهِ ۚ وَمَنْ كَفَرَٰ بَعْدَ ذَلِكَ مِنْكُمْ ۖ إِنَّ جَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ ۝

ثُمَّ لِيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلِيُتَوْفَّوْا عَنْهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ۝

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مِّمَّا رَابِطُهَا وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا ۚ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حُجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَنْ كَفَرَٰ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ۝

الْحَجَّ أَشْهَرُ مَعْلُومَاتٍ ۚ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ ۚ وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ حَيْرٍ يَحْكُمُهُ اللَّهُ ۚ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ ۝

KUMATAVYA ANDU ONTHE UTUMANE MUTHEU

Kwa kumuvikisya mundu utumane wa Allah, kila undu utonya kumwendeesya ula unuutavw'a nomuvaka uatiuwe. Kupatiwe kana ula unuutavw'a awitikile witano na ethukiisye. Nzia ino nivuanitw'e nthini wa miao ila yanengiwe Athani Mose na Aluni yila mamanyiw'e undu mekumuendea Valao na kumwisuva.

Na nuu ula uneenaa nesa kuvita ula umetaa andu (moke) kwa Allah na kwika meko maseo na kwasya: Niw'o nyie ni umwe wa ala mew'aa.

Maundu maseo na mathuku ti undu umwe. Siiia uthuku na maundu ala maseango, na ula kati wake naku ve umaitha akeethiwa ta munyanyau muno.

Indi (undu uu) ndukanengwe ateo ala momiiasya, ona ndukanengwe ateo ula wina ivuso inene. (41:34 – 36).

Itai nziani ya Mwiai waku mwina umanyi na mwina maseo, na motao neenany'a namo na nzia ila yailite. Niw'o Mwiai wenyu Numwisi vyu ula waitye nzia Yake, na Numesi ala maatii nzia ya w'o.

وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ
صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ○

وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ۚ وَإِذْ نَقَمُ
بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَأِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ
بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ○

وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا ۚ وَمَا
يُلْقِيهَا إِلَّا دُوحًا عَظِيمٌ ○

أُدْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمَةِ وَ
الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ
عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ○

UTAVANY'A

Na ethiwa nukwenda kwiyiivithya, iyiiivithye kwianana na undu wikitwe nai, na woomiisye, kwaw'uo uu niw'uo useo kwa ala momiiasya.

Na umiisya, na kumiisya kwaku kwikikaa oyila wina utethyo w'umite kwi Mwiai. Na ndukamaie, kana withiwe na kyeva nundu wa maundu ala mekaa.

Ow'o Mwiai ena ala ene utheu na ala mekaa nesa. (16:126 – 129).

Na ethiwa umwe wa athaithi ma mivw'anano akakwitya usuvio, indi musuvie kuvika ew'e ndeto sya Allah, na indi uimuvikya Kikaloni kyake kya muuo, uu nundu mo ni andu matesi. (9:6).

Na ala mevatanaa na uthaithi wa mivw'anano, na menyivasya kwa Allah, uvoo museo ni kwoo; kwa uu matavye uvoo museo athukumi Makwa. athukumi Makwa.

Ala methukiiasya ndeto na indi matiatiia useo wayo. Asu nimo Wamatongoesye Allah, na asu nimo mena kiliko. (39:18 – 19).

وَأَن عَا قَبْتُمْ فَعَا قِبُوا بِمِثْلِ مَا عُو قَبْتُمْ
بِهِ. وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ ○

وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ
عَلَيْهِمْ. وَلَا تَكُ فِي ضَلِيلٍ وَمَا يَمْكُرُونَ ○

إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ
مُحْسِنُونَ ○

وَأَن أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ
فَأَجْرُهُ حَتَّى يَسْمَعَ كَلِمَ اللَّهِ ثُمَّ ابْلِغْهُ
مَا مَنَّهُ، ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ ○

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَن يَنْعِبُوهَا
وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى، فَبَشِّرْ عِبَادِ ○

الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ،
أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمْ
أُولُو الْأَلْبَابِ ○

KIKIO, SYTHIO, MIENDELE

Kulani Ntheu imanyiasya kwitikila thayu, ti kuulea kana kwiyumya. Thayu wa kwilea na kulea syindu ila mbitikilye kutiyitikilitw'e nthini wa Islamu. Kwikala thayu museo na kutumia inengo na matei ma Ngai undu kwaile na kwa wiananu niw'io mwikalo wa thayu. Kwa kuatiia nzia ino vamwe, Kulani yumitye motw'io kwa uthanthau na uasa kwa kwiany'a sythio na mwikalo wa thayu. Kieleelo ni kwiany'a mithinzio yonthe vamwe kwa uuniko.

Kwa ula w'o etikili onthe nimasyaaniw'e, kwa uu seuvyai muuo kati wa anaanyinyia menyu, na Mukiei Allah nikana mwiwi'iwe tei.

Inyw'i mwikilite! Andu maikamathekee (andu) angi tamo aseo kwimo; ona iveti kwa iveti nitonya kwithiwa syinzeo kwimo. Ona muikailianile, ona muiketane na masyit-wa mathuku, syitwa ithuku itina wa muuo ni uthuku na ula utaumbulaa, indi asu nimo eki-ma-nai.

Ame inyw'i ala mwikilite! Ivathane i na nzika nyingi, nundu nzika vangi ni nai, ona muikathiane, ona amwe kati wenyu maikasukane; ve umwe wenyu

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْحِبُوا بَيْنَ
أَخْوَانِكُمْ ذَاتِقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ○

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَشْخَرُ قَوْمًا مِنْ قَوْمٍ
عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءً مِنْ
نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ ، وَلَا
تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِاللِّسَانِ
بِئْسَ الْأَسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ ، وَمَنْ
لَمْ يَتُوبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ○

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِنْ
الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا ، وَلَا
يَغْتَابَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ، أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ

unukwenda kuya nyama ya mwanaa-nyinyia e mukv'u? Aiee, mutyendete: na Kukiei Allah vate nzika Allah ni Mwene-kiwiw'a-wililo, Mwiw'ii-wa-inee. (49:11 – 13).

Na Muthaithe Allah na ndukam-wianany'e We na kindu kingi, na onany'a useo kwa asyai, na syana, na syana sya ndiwa, na ala mena vata, na mutui ula wa mukonyo waku, na mutui ula mueni (wa vaasa), na munyanyau ula wi vakuvi naku, na muendi wa kyallo, na ala moko menyu ma aume me iulu wamo. Niw'o Ngai Mwene Vinya W'onthe Ndamendete ala me ngulu, mekathihiaa.

Ala menenevasya na makamamanyisya andu kwinevevya na kuvitha moathimo ala Allah Umananenge, Na Nitusevutye usililo wi woo kwa alei.

Na kwa ala maumasya uthwii woo nikana moneke ni andu, na maim-witikilaa Allah kana Muthenya wa Muminukilyo. Na ula Satani ni mutindany'a wake, nalilikane kana we ni mutindany'a muhuku. (4:37 – 39).

Kwa w'o Ngai mwene Vinya W'onthe Aumitye mwiao (kwithwe) wiananu, na kwika neša kwa andu ala angi; na kumanenge (andu tondu umanengae) anaamwenyu; na Akavatana wathe na uthuku na ulei wa miao. Emutaa inyw'i nikana mumanye.

يَأْكُلْ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ. وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ

وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَ يَأُولِي الدِّينِ إِحْسَانًا وَبِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا

يَالَّذِينَ يَبَخُلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا

وَالَّذِينَ يَنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ. يَوْظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ

Na ianisyai wivito wa Ngai yila mweevita; ona muikatule ithity itina wa kusyitikilithya, oyila muminite Kumutw'ikithya Allah kwithiwa Muungamii wenyu, ow'o Allah Niwisi undu mukwika.

وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذْ عَاهَدْتُمْ وَلَا
تَنْقُضُوا الْأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ
جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا إِنَّ اللَّهَ
يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ○

Ona muikethiwe ta ula mundu muka watilangile ulii wake ilungu-ilungu itina wa (kuwokotha) ukethiwa wi mulumu. Mumatw'ikithitye mawivito menyu nzia sya ukengana nikana vaikese kuka nguthu imwe ya andu yina vinya kuvita nguthu ingi ya andu. Niw'o Allah Akamutata inyw'i kwa nzia isu, na vate nzika Akamuvathukanisya Muthenya wa Muminukilyo maundu ala mweethiwe na kivathukany'o namo. (16:91 – 93).

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَقَصَتْ غُرْلَهُمَا مِنْ بَعْدِ
قُوَّةِ أَنْكَثَاءِ تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَ نَكَهًا
بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَى مِنْ أُمَّةٍ
إِنَّمَا يَبْلُغُ اللَّهُ بِهِمُ وَلِيُّبِئِنَّكُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ مَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ○

Inyw'i mwitikilite! Ithiwai ene kuungamya w'o, mumasya ukusi kwoondu wa Allah, onakau ni iulu wa mathayu menyu, kana (iulu wa) asyai menyu na ala ma nyumba yenyu. E muthwii kana e ngya, Allah E vakuvi namo onthe eli. Indi muikaatiie mawendi (menyu) mulee kwika ula w'o. Na indi mwavitha ula w'o kana mwawumbula, Ngai Mwene Vinya W'onthe Ena uvoo wa maundu ala mukwika. (4:136).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ
بِالْقِسْطِ شُهَدَاءَ لِلَّهِ وَلَوْ عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَوِ
الْوَالِدِينَ وَالْأَقْرَبِينَ، إِنْ يَكُنْ عَيْنًا أَوْ
فَقِيرًا فَإِنَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا، فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ
أَنْ تَعْدُوا، وَإِنْ تَلَاَوْا فَذُكِّرُوا فَإِنَّ اللَّهَ
كَانَ يَمَّا تَعْمَلُونَ خَيْرًا ○

Allah Ndendete kilonzo kya ndeto nthuku ateo kwa ula unukwikwa nai; na Allah Niwe Wiw'aa, Ula Wisi.

لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوَاءِ مِنَ
الْقَوْلِ إِلَّا مِنْ ظُلْمَةٍ وَكَانَ اللَّهُ
سَمِيعًا عَلِيمًا ○

Mwaumbula useo kana mwavitha,

إِنْ تُبْدُوا خَيْرًا أَوْ تُخْفُوا أَوْ تَعْفُوا عَنْ

kana mwaekea mothuku Allah ni Muekei-wa-nai; Mwene-kutonya. (4:149 – 150).

Inyw'i mwitikilite! Ithiwai aungamii kwoondu wa Allah, mumasya ukusi wa w'o. Na umaitha wa andu ndukamusesenge nikana muikeke wiananu, na uu ni vakuvi muno na Kwilea, na Mukiei Allah. Niw'o allah Niwisi maundu ala mukwika.

Allah Numathite ala meetikilile na kwika meko maseo (kana) makakwata uekeo na matuvi manene.

Na ala maleile kwitikila, na kutw'ikithya Syama Siitu sya uvungu, asu nimo andu ma Mwakini. (5:9 – 11).

Ona muikoea syana syenyu nundu wa ukia ukya. Ithyi N'ithyi Twinengae utethyo onenyu otaw'o. Kwa ula w'o Uvatanite, ateo kwa nzia yaw'o. Na ula

Ona muikathengeee ulaalai. Niw'o usu ni uvukyo na nzia nthuku.

Ona muikauae thayu ula Allah Uvatanite, ateo kwa nzia yaw'o. Na ula uaawa kwa kwonewa, Nitunenganite utonyi kwa mutiwa wake, na ndakavite kithimo kya kuaa (kati) wa ndivi; niw'o we akatetheew'a.

Ona muikathengeee syindu sya ngya, ateo kwa nzia ila nzeo, kuvika yiane, na ianisyai mawivito. Nundu kwa ula w'o wivito nukakulw'a.

سَوْءَ فَاِنَّ اللّٰهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيْرًا ۝

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا كُوْنُوْا قَوّٰمِيْنَ بِنَوْ
شَهَدَآءٍۙ اِلَّا بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ
عَلٰى اٰلَا تَعْدُوْا اِعْدَآءَهُۥٓ اَقْرَبَ لِلتَّقْوٰى ۙ
وَاتَّقُوا اللّٰهَ ۗ اِنَّ اللّٰهَ خَبِيْرٌۢ بِمَا تَعْمَلُوْنَ ۝

وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ ۙ
لَهُمْ مَّغْفِرَةٌ وَّاَجْرٌ عَظِيْمٌ ۝

وَالَّذِيْنَ كَفَرُوْا وَكَذَّبُوْا بِآيٰتِنَاۙ اُولٰٓئِكَ
اَصْحٰبُ الْجَحِيْمِ ۝

وَلَا تَقْتُلُوْا اَوْلَادَكُمْ حٰشِيَۤةًۢ بِاِمْلَاقٍ ۚ وَبِئْسَ
تَرَدُّدُهُمْ وَاِيَّاكُمْ ۗ اِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطَاً
كَبِيْرًا ۝

وَلَا تَقْرَبُوا الرِّثٰىۙ اِنَّهٗ كَانَ فَاْحِشَةً ۚ وَنَسَآءٍ
سَيِّئًا ۝

وَلَا تَقْتُلُوْا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللّٰهُ ۗ اِلَّا بِالْحَقِّ ۗ
وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُوْمًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِرَبِّهٖ سُلْطٰنًا فَلَا
يُسْرِفُ فِي الْقَتْلِ ۗ اِنَّهٗ كَانَ مُنْصَوْرًا ۝

وَلَا تَقْرَبُوْا مَالَ الْيَتِيْمِۙ اِلَّا بِالَّتِي هِيَ
اَحْسَنُ حَتّٰى يَبْلُغَ اَشَدَّ لَهٗ وَاَوْفُوا بِالْعَهْدِ
ۗ اِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُوْرًا ۝

Na ianisyai ithimo yila muuthima, na thimai na ithimi ila nzeo. Uu ni useo na wi kavaa muminukilyoni.

وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ
الْمُسْتَقِيمِ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ○

Na ndukaatiie undu utena umanyi waw'o. Niw'o matu na metho na ngoo syonthe ikakulw'a.

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ○

Ona ndukakinye iulu wa nthi na ngathiio; nundu ndutonya kumyatua nthi; ona ndutonya kwithiwa na uasa wa iima.

وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا، إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ
الْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا ○

Maundu aa onthe uthuku wamo niwiw'ithasya woo mbee wa Mwiaii waku. (17:32 – 39).

كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ○
بَنِي إِسْرَائِيلَ : ٣٢ - ٣٩

MAWALANY'O MA NDINI YA ISILAMU

Muikiio wa wambiliilyo wa kithio nthini wa Islamu nikana kila kindu ni kya Ngai Eweka. Kwithiwa na kindu kwianana na miao, kana twasye kwithiwa na mali, kumitumia na kumithamya nikwisikiwe na kusuviwa nthini wa Isilamu, indi ukwati w'onthe wa syindu wi ungu wa kithio kana kila kilungu kya andu kina kianda kyakyo nthini wa mali yonthe. Kilungu kya vata usu nikisikie kimiao na niki-ingiiw'e kwithiwa vo na nzia ya kimiao, indi kilungu kila kinene mbee nikiitwe na kithing'iisyo kwa kwenda kuete uuno wa iulu muno vyu wa kiveva na wa kithio kwa ala mailitwe onthe.

Na (ilikanai) yila Twameie Alaika, Mwiw'ei Atamu, na indi meew'a ateo Ivilisi niwakaananiie.

وَأَذَقْنَا لِلْمَلِئِكَةِ اسْجُدَ وَالْآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا
إِبْرَاهِيمَ هٗ أَبَى

Na indi Twasya: We Atamu, ow'o uu ni mumaitha waku na wa kiveti kyaku, kwondu wa uu ndakamumye Muundani mulike mathinani.

فَقُلْنَا يَا آدَمُ إِنَّ هَذَا عَدُوٌّ لَكَ وَارْزُقْكَ
فَلَا يَخْرُجُكَ مِنَ الْجَنَّةِ فَتَشْفَى

Ow'o ndukethiwa na nzaa vo ona ndukethiwa wi muthei.

إِنَّ لَكَ آلًا تُجِبُّونَ فِيهَا وَلَا تَعْرَى

Na kwa ula w'o ndukew'a wauni vo ona ndukakwata uvyuvu.
(20:117 – 120).

وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا وَلَا تَصْحَى

MAWALANY'O MA ISLAMU

Ona muikaisanie syindu syenyu na uvungu na kw'itwaa kwa asili nikana mutonye kuya kilungu kya syindu sya andu nai omwisi. (2:189).

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَ
تَذَلُّوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ
أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ۝

Inyw'i mwitikilite, muikaisanie mali yenyu kwa uthyoeku, ateo mwina utandithya mukuikiania ene kwa ene kati wenyu; ona muikayuae; niw'o Ngai Mwene Vinya W'onthe ni Mwene kumwiv'ia tei. (4:30).

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ
بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً
عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ
إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ۝

JIHAD — KITHING'IISYO KINENE MUNO MBEE NZIANI YA ALLAH

Jihad ualyulo ni kutumia utonyi w'onthe na vinya w'onthe kwa kukilany'a na kindu kyonthe kitekwiania, nayo ni kundu kutatu:— (1) Kukilany'a na mumaitha ula wenekee, (2) na Satani, (3) na thayu waku mwene.

Kulani Ntheu imanyiasya kana yila kau wakwatw'a ukitwe kwa nzia ila wanango wa syindu na mathayu wikike kwa unini undu vatonyeka na uthiny'o naw'o uthele na mituki undu kutonyeka.

Nikwitikilitw'e kukita kwa ala meuvuwa, nundu nimekitwe nai; na kwa ula w'o Allah Ena utonyi wa kumatetheesya;

Ala maumiw'e misyi kwoo vate kivoto indi nundu wa kwasya: Mwaiii waitu ni Allah na takethiwa Allah Ndaamasiiia andu, kati woo na ala angi, vate nzika Makalu na Makanisa na Nyumba sya uthaithi na Misikiti kula syitwa ya Allah yiwetangawa kwa wingi syithiwa syaanangiwe. Na vate nzika Allah Amutethasya ula unuumutetheesya We; niw'o Allah ni Mwene-Vinya, Musindi. (22:40 – 41).

إِنَّ لِلَّذِينَ يُغْتَلَبُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلِمُوا ۗ وَإِنَّ
اللَّهَ عَلَىٰ تَصْوِرِهِمْ لَقَدِيرٌ ۝

إِنَّ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ
لَا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ
اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَّيْتُمْ
صَوَامِعَ وَبِيَعَ وَصَلَوَاتَ وَمَسْجِدَ يُذْكَرُ
فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا ۗ وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَن
يَنْصُرُهُ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۝

Allah Ndamuvatite inyw'i kumanenge ndaia ala mataaukita nyenyu kwoondu wa Allah (ndini) ona mataamulungya nyumbani syenyu na mekei nesa. Niw'o Allah Amendete ala mekaa molungalu.

Allah Nunuumuvata inyw'i kutuma nduu na ala mokitaa nyenyu nundu wa ndini, na kumulungya inyw'i kuma nyumbani syenyu. Na ala matumaa nduu namo asu nimo eki-ma-nai. (60:9 – 10)

Inyw'i mwitikilite! Nimumanyithye uetandithya ula ukamutangiia nthini wa usililo wiw'ithasya woo?

Mwitikilei Allah na Mutumwa Wake, na ithing'iisyei nthini wa nzia ya Allah na syindu syenyu na mathayu menyuu; uu ni useo muno kwenyu ethiwa nimwisi. (61:11 – 12).

Na ala mething'iisyyaa nundu Witu, niw'o Tumatongoeasya nziani Siitu. Na vate nzika Allah E vamwe na ala mekaa moseo. (29:70).

Niw'o Allah Nuthooete kwa etikili mathayu moo na mali yoo nikana makwate Itu. Mokitaa nthini wa Allah, kwa uu nimoaaa namo nimoaawa. Uu niw'o utiano wai iulu Wake nthini wa Miao (Taurati), na Uvoo Museo (Injili), na Kulani. Na nuu ula wianiasya utiano Wake mbee wa Allah? Kwa uu tanai nundu wa utandithya wenyu ula mweekie Nake. Na usu niw'o musindi munene. (9:111).

لَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي
الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ
تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ
الْمُقْسِطِينَ ○

إِنَّمَا يَنْهَكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي
الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا
أَعْيُنَكُمْ أَنْ تَوَلَّوهُمْ ۗ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ
فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ○

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ
تُنَجِّبُكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ○

تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ
لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ○

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهَبْنَهُمْ
مُلْكَنَا، وَإِنَّ اللَّهَ كَعَمَّ الْمُحْسِنِينَ ○

إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ
وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعَدًّا
عَلَيْهِمْ حَقًّا فِي التَّوَارِيثِ وَالْأَنْجِيلِ وَ
الْقُرْآنِ ۗ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ
فَأَسْتَبْشِرُوا بِيَعْوَجِكُمْ الْذِّي بَايَعْتُمْ بِهِ ۗ
وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ○

JIHAD

Ala meetikilile na mathama na meethiwa na kithing'iisyo nthini wa nzia ya Nga Mwene Vinya W'onthe kwa mali syoo na mathayu moo mena ivila nene mbee wa Allah; na asu nimo makasinda. (9:20).

Matiithiawa undu umwe etikili ala mailyi (misyi) ateo ala mena iema, na ala mekaa kithing'iisyo kwa nzia ya Ngai Mwene Vinya W'onthe na mali yoo na mathayu moo kuvita ala mekalaa. Na Ngai Mwene Vinya W'onthe Numathite onthe (kukwata) useo, indi Ngai Numaathimite ala mena kithito na ituvi inene kuvita ala mekalaa. (4:96).

الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا جَاءَ هُدًى فِي
سَبِيلِ اللَّهِ يَأْمُرُ بِالْإِحْسَانِ وَيَنْهَى
عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ○

لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ
أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُهَاجِرُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
يَأْمُرُ بِالْإِحْسَانِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ
يَأْمُرُ بِالْإِحْسَانِ وَيَنْهَى عَنِ الْمُنْكَرِ
وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ ○ وَالَّذِينَ آمَنُوا
وَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ أَجْرًا عَظِيمًا ○

NDAIA SYA ETIKILI

(14)

Kulani Ntheu ieleasya vata wa kumwitikila Ngai na yooloota kula kwi movano ma kuikiithya kwithiwa vo Kwake. Ilulumiilye kana Ngai Niwaendee kutheesya Ndeto Yake kwa nzia ya uvuany'o. Ngai Akaeka kwonany'a ndaia Syake kwa nzia ya Athani na aatii moo, muikiio mulumu nthini wa kwithiwa vo Kwake withiwa waaie. Kwa uu nomuvaka uvuany'o utue uvuanaw'a kati wa andu ala mevo.

Na athukumi ma Ngai ni ala maendaa iulu wa nyh nthi na winyivyo, na ala atuma nu maneena namo maasa: Muuo;

Na ala masalukasya utuku muima nundu wa Maiiai woo kwa kuvalukya ndulya nthi na kuungama.

Na ala maasya: Mwaii waitu, Tuvetangie usililo wa Iia ya Mwaki, vate nzika usililo Wake niw'o uendeeaa.

Niw'o (Iia yu) ni kithumuo (kithuku) na vandu (vathuku) va kwikala.

Na ala yila meuya (liu) mataisaa na ithokoo ona mayikaa mothyoeuku, na methiawa mena wiananu kati wa maundu asu.

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى
الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ
قَالُوا سَلَامًا
وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا
وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ
جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا
إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا أَوْ مَقَامًا
وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ
يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا

NGUMA SYA ETIKILI

Na ala matamuvoyaniasya Ngai Mwene Vinya W'onthe na ngai ungi, ona mayuaa thayu ula Allah Umbite ateo kwa nzia ya w'o, ona mailaalaa, na ukeka uu akeethiwa na nai.

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَسْتُلُونُ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ، وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَتَمًا ۝

Akaingiviv'a usililo Muthenya wa Usililo, na akekalaa vo e musonoku.

يُضَعَّفَ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَحْلُدُ فِيهَا مُهَانًا ۝

Ateo ula weelilile na eetikila na eeka meko maseo; indi asu nimo Ngai Mwene vinya W'onthe Akamakuanisya mothuku moo kwithiwa moseo; na Ngai Mwene Vinya W'onthe ni Muekanii-wa-nai, Mwiw'anii-wa-inee.

إِنَّمَا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ، وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ۝

Na ula waumbulile na eeka useo, we eilila wililo museo waw'o.

وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا ۝

Na ala matakusiiiaa uvungu, na mevetangaa vala ve ngui na ndaia.

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ، وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا ۝

Na ala malilikanw'a Misoo ya Mwiaii woo, matamivalukilaa na ulalinda na wau wa matu.

وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ۝

Na ala maasya: Mwiaii waitu, Tunenge kuma ivetini siitu na syana siitu (maundu) ala makiakiasya metho maitu, na Tunenge kwithiwa atongoi kwa ala mamukiaa (Ngai).

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَدْوَانِنَا وَدُرِّبِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ۝

Asu nimo makaivwa ngolova nundu nimeetikilile, na vau makeethia mithinzi ya ngethi na muuo;

أُولَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ۝

Makekalaa vo: kikalo kiseo na vandu vaseo va kwikala.

خَالِدِينَ فِيهَا، حَسَنَتْ مُسْتَقَرًّا أَوْ مَفَازًا ۝

NGUMA SYA ETIKILI

Asya: Mwaii wakwa, Ndei-Amuunga inyw'i kethiwa ti kuvoya kwenyu; inyw'i nimuminite kumwianany'a Ngai na andu, kwa uu omituki mukeethiwa na usililo mumu. (25:64 – 78).

قُلْ مَا يَعْبُودُكُمْ رَبِّي لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ۝

Niw'o ala maasya kana Mwaii waitu ni Allah, na makaendee kila ivinda, Alaika mamatheea (maimea); Muikakie ona muikethiwe na kyova, na taniai Itu yila mwathawa.

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَكْفُرُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ ۝

Ithyi Twi Asuvii menyu nthini wa thayu wa nthi ino na ila ikoka (Itu) na vau nimukakwata syindu ila mathayu menyu mendete navo nimukakwata syindu ila muketya.

نَحْنُ أَوْلَىٰ بِكُمُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۗ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ ۝

Ni uthokyo umaa kwa Muekei-wa nai, Mwene-inee. (41:31 – 33).

زُلَّاتِنَ عَفْوَراً جِيمِ ۝

Niw'o etikili nimasindite,

Ala ni ene kwinyivya Mboyani syoo,

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۝
الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ۝
وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ۝

Na ala mevathanaa na ngui na maundu ma mana,

Na ala mena kithito kwa kumya Saka (nthembo),

وَالَّذِينَ هُمْ لِلرَّحْمَةِ قَائِلُونَ ۝

Na ala masuviaa uthei woo,

Ateo kwa iveti syoo kana ala moko moo ma aume mamasumbikie, kati wa asu nimo mate ma utulwa muti.

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَعْيُنِهِمْ خَافِضُونَ ۝
لَا عَلَىٰ آزْوَانِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ قَاتِلُهُمْ غَيْرِ مَلُومِينَ ۝

Indi ula unukuleana na maundu aa, asu nimo makilaa mivaka.

فَمَنْ ابْتَدَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ۝

NGUMA SYA ETIKILI

Na ala masyaasya motianio moo na mawivito moo, وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمْتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۝

Na ala masuviaa Mboya syoo. وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ حَافِظُونَ ۝

Asu nimo atiiwa. أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ۝

Ala makatiiwa Itu, mo vau nivo makekalaa. (23:1 – 12). وَالَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ۝

Athukumi ma Ngai

WIANANU WAW'O WA AUME NA AKA

Mbee wa Isilamu, iveti ityai na itali kana kianda kimiao. Isilamu noyo ndini yiyoka ila yaumisye miao mianiu ikyukitia w'o wa iveti kwa kumatwikithya undu umwe na aume nthini wa thayu wa veva na ndini, kwininge ivila sya kuyiungamia, kwininge w'o wa kwithiwa na syindu na kwika undu ula usyailite kwa w'o ta kilungu kya miao.

Ula wikaa moseo munduume kana mundu muka na ni mwitikili, indi Tukamuthayuukya thayu museo; na kwa ula w'o Tukamanenge ituvi yoo nundu wa (meko) maseo ala meekaa. (16:98).

Na ula ukeka meko maseo, e munduume kana mundu muka, nake ni mwitikili, indi asu makalika Ituni, ona maikekwa nai ona vanini. (4:125).

Vate nzika aume ala menenganae na aka menenganae, na aume ala metikilaa na aka ala metikilaa, na aume ala ew'i na aka ala ew'i, na aume ala maneena w'o, na aka ala maneena w'o, na aume ala momiiasya na aka momiiasya, na aume ala menyivasya, na aka ala

مَنْ عَمَلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ
مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيٰوةً طَيِّبَةً. وَ
لَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ ۝

وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ
وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ
وَلَا يُظْلَمُونَ نَبِيْرًا ۝

إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَ
الْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنَاطِثِينَ وَالْقَنَاطِثَاتِ وَالصَّادِقِينَ
وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ وَالْخَشِيعِينَ
وَالْخَشِيعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَ
الصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ وَالْحَافِظِينَ

AUME NA AKA WIANANU WA IANDA KWA

maumasya nthembo, na aka ala menyivasya maumasya nthembo, na aume ala matiaa kuya, na aka ala matiaa kuya, aume ala masuviaa uthei woo, na aka ala masuviaa uthei woo, na aume ala mamuwetaa Ngai kaingi, na aka ala mamuwetaa Ngai kaingi Allah Amaseuvisye uekeo wa nai na ituvi inene. (33:36).

فَرَوْجُهُمْ وَالْحَفِظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ
كَثِيرًا وَالذُّعُرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ۝

Ula wikaa nai akaivwa kwianana na nai isu; na ala mekaa nesa, Aume kana Aka, asu makalika muundani, na vau makanengawe vate kithimo. (40:41).

مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا، وَمَنْ
عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ
مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ
يُدْرَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ۝

Na iveti ila inengetwe uthasyo (Talaka) syetele kuvika myei itatu, ona vatyaille kuvitha ila Allah Umbite nthini wa mavu moo, ethiwa nimwitikilite Allah na Muthenya wa Muminukilyo; na aume moo mena uthei wa kumatunga nthini wa ivinda yu, ethiwa nimekwenda wiw'ano. Nasyo iveti syina uthei undu umwe ula wi iulu woo kwa miao; na aume mena kivila kimwe mbee woo, na Allah ni Mwene-vinya, Mwene-ui.

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ
قُرُوءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ
اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ
وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَأُبْعُو لثُمَّنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ
فِي ذَلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا، وَلَهُنَّ مِثْلُ
الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ
دَرَجَةٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ۝

Uthasyo (Talaka) yumaw'a keli; indi ni kumaia kwa useo kana kumatia (aka) kwa muuo; na ti useo kwenyu kwosa kindu ona kimwe kila mwamanengie (aka), ateo eli na matatonya kuungamya mivaka ya Allah, na ethiwa nimuukia

الطَّلَاقِ مَرَّتَيْنِ، فَمَا سَأَلْتُمْ لَمْ يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ
تَأْخُذُوا بِمَا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا
أَنْ يَخَافَا إِلَّا يَقِيمَا هُدُوءًا لِلنَّسَاءِ فَإِنْ
خِفْتُمَا فَلَا يُقِيمَا

AUME NA AKA WIANANU WA IANDA KWA

---

kana maitonya kuungamya mivaka ya Allah ti nthoni kwoo kwosa kila mundu muka unukwiyovosya nakyo.

حُدُودَ اللَّهِ، فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ ۗ
تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَشْتَدُ وَهَآءِ، وَمَنْ يَتَّعَدَ
حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْقَلِمُونَ ۗ

Ino niyo mivaka ya Allah kwa uu muikamikile. Na ula ukamikila mivaka ya Allah, indi asu nimo eki-ma-nai. (2:229 – 230).

KUVATANA USYAITHYA WA MBESA (RIBA)

Ndeto ila yatumikie nthini wa Kulani Ntheu ikonii 'interest' ni *riba* ila ualyulo wayo wa mwambiliilyo ti 'interest' kwianana nondu kwisikiwe. Riba nimbataane nundu yalekele kumbany'a mali mokoni ma andu avuthu na kusiiia utethyo wake kwa andu ala angi. Nthini wa Ukovethany'a ula wina *riba*, mukovethany'a etandithiasya muno na kuunika ni mavata na thina wa andu ala angi.

Ala maisaa usyao wa mbesa, ateo undu mundu ula Satani umukunite na kumwenzethya. Kitumi nundu maisye kana utandithya no undu umwe na usyaithya wa mbesa tu, oyila Ngai Mwene Vinya W'onthe witikilite utandithya na Akavatana usyaithya wa mbesa. Na ula wavikiwe ni utao kuma kwa Mwaii wake, na indi eesiiia, indi uvoo wake ni ula wavitie, na uvoo wake ni kwa Allah Indi ula usyokaa (kuya usyao wa mbesa), indi asu nimo andu ma Mwakini, vau nivo makekala.

الْكَذِبِينَ يَا كُلُّونَ الرِّبَا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا
كَمَا يَفْقَهُمُ الْكَذِبِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ
الْمَيْمَنِ ، ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ
مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ
الرِّبَا فَمَنْ جَاءَكَ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ
فَأَنْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ ، وَأَمْرٌ إِلَى اللَّهِ
مَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ

Allah Niwanangaa usyaithya wa mbesa na Akaingivya nthembo, Allah Ndamwendete kila mulei wika nai.

يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُزِيهِ الصَّدَقَاتِ ، وَاللَّهُ
لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ

KUSYAITHYA MBESA NIKUVATANE

Niw'o ala meetikilile na kwika meko maseo, na kulumiliilya Mboya na kumya Saka, mo makoosa ituvi yoo kwa Mwiaii woo, ona vaikethiwa w'ia iulu woo ona maikethiwa na kyeva.

Inyw'i mwitikilite! Mukiei Allah, na ekanai na kila kitiele usyaoni wa mbesa ethiwa nimwitikilite.

Na mwlea kwika uu, indi manyai kana mukeethiwa na kau kumwa kwa Allah na Muthumwa Wake; na mweelila, indi mukakwata ila mbesa syenyu sya mbee. Muikeke mundu nai nenyu muikekwe nai.

Na ethiwa (mukovi) ena thina, indi (mukovethany'a) eteele movaka ethiwe na kavaa; na inyw'i (mukuandua) mukaekwa ta nthembo ni useo kwenyu, ta kethwa nimuumanya.

Na kiai Muthenya ula mukatungwa kwa Allah, na indi kila mundu akanengwe kwianana nondu weekie, namo maiekwa undu muthuku. (2:276 – 282).

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا
الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ
رَبِّهِمْ، وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ○

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا
بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ○

فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ
وَأَسْوَأَ ۚ وَإِن تَابْتُمْ فَلَكُمْ دُؤُسٌ
أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ○

وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۗ
وَإِن بَصَدَّتْ قَوْمًا فِئْتَهُمْ فَيُدْخِلُهُمْ
الْمَدِينَةَ وَنَجِيحًا يَخْرُجُونَ ○

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ
تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ○

WATHANI

Nthini wa Ilungu ila syavuaniw'e mwambiliilyoni, imwe kati wa miao ya nthi nieleetw'e kwa kululumiiya uw'wo wa muikiio na momanyisyo ma vata ma Kulani Ntheu. Kati wa ilungu imwe sya isu nisyumitye wathani ula weaniiie nthini wa myaka ila yavitie. Kaingi mawathani asu nimeaniiie vyu ndeto kwa ndeto undu syatavanitw'e, na vangi niseaniiie kinglekany'o kana kwa inzia syeli. Undu vatavanitw'e vau mbee, ivuku mbene na syitwa yina wathani nthini wayo ula weaniiie nthini wa myaka ila yavitie... Uvuany'o wa mbee vyu watavanisye kuvika kwa mavinda ma kumanyisya kwa kalamu (96:4 – 6).

Atumite nganga ili ikomane,

مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ۝

Kati wasyo (nganga) ve nguka itamikila. (55:20 – 21).

بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ۝

Inyw'i mbai ya Mayini na andu, ethwa nimutonya kwisila utee wa matu na nthi, indi vitai; indi muikavita ateo kwa mwiao.

يَمْعَشَرُ الْجِنُّ وَالْإِنْسُ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ
تَنْفُذُوا مِنْ أَنْفُكَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ فَأَنْفُذُوا
لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ۝

Kwa uu inyw'i mwi eli mukalea inee yiva ya Mwiaii wenyu?

قِيَامِي الْآءِ رَبِّكُمْ أَتُكذِّبُونَ ۝

Mukaetewe umui wa mwaki na ivulu itheuku na muikesiia. (55:34 – 36).

يُرْسَلُ عَلَيْكُمْ مَا شِئْنَا مِنْ بَارِقَةٍ وَنُحَاسٍ
فَلَا تَتَحَصَّرْنَ ۝

Yila Itu ikatukana,

لِذَا السَّمَاءِ انشَقَّتْ ۝

MAWATHANI

Na kutea kutu Mwiaii wayo na
nikwaile (kwiw'a),

وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝

Na yila nthi ikanaanuwa,

وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ۝

Na kumya (syindu) syonthe ila syi
nthini wayo na kutiwa yi nthi,

وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ۝

Na kutea kutu kwa Mwiaii wayo na
niyaile (kwiw'a), (84:2 – 6).

وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ۝

Na yila ngamile-nga syina mavu ma
myei ikumi ikatiwa (ikaekwa), (81:5).

وَإِذَا الْعِشَاءُ رُعِطِلَتْ ۝

Na yila mathayu (andu)
makakwatanw'a (makombanw'a).
(81:8).

وَإِذَا النُّفُوسُ رُوِّجَتْ ۝

Na yila Mavuku makavuanw'a
(makanyaiikw'a),

وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ۝

Nayila wiio wa itu ukavetangwa,
(81:11 – 12).

وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ۝

Yila nthi ikathingitha na kithingitho
kyayo ki vinya,

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۝

Na yila nthi ikaumya miio yayo,

وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ۝

Na mundu akakulya: Asi! Nthi yina
kyau?

وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ۝

Muthenya usu ikatavany'a uvoo
wayo.

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ۝

Nundu Mwiaii waku Numivuanisye.

يَا أَيُّهَا رَبِّكَ أُولِي لَهَا ۝

Muthenya usu andu makauma
nguthu-nguthu nikana monw'e meko
moo.

يَوْمَئِذٍ يَصُدُّ النَّاسُ أَسْتَأْتَاهُ لِيُرَوْا
أَعْمَالَهُمْ ۝

MAWATHANI

Kwa ula wikaa useo wiana mbeke,
akawona.

فَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝

Na ula wikaa uthuku wiana mbeke,
akawona. (99:2 – 9).

وَمَنْ يَّعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۝

Na meukulya uvoo wa iima: Asya:
Mwii wakwa Akasyananga vuu.

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ فَقُلْ يَنْسِفُهَا رَبِّي
نَسْفًا

Na Akaitia syi kituto kithei kitin-
dimalu,

فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ۝

Ndukavona vo kithyoo kana
ukiliilu. (20:106 – 108).

لَا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا ۝

Na yila utw'io ukatuwa iulu woo,
Tukamaete kasamu kuma iulu wa
nthi, kala kakamokita nundu Misoa
Yaitu andu matyaamiikiia. (27:83).

وَلَا ذَا وَقَعٍ الْقَوْلَ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ
دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ تُعَلِّمُهُمْ أَنَّ النَّاسَ
كَمَا نُوَابِلُهُمْ لَا يُوقِنُونَ ۝

Indi yila itho ikeka mbindu,

فَوَادَّ بَرَقَ الْبَصُرُ ۝

Na yila mwei ukakwatwa,

وَحَسَفَ الْقَمَرُ ۝

Na yila mwei na syua ikakomanw'a
(nthini wa kukwatwa. (75:8 – 10)

وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ۝

KUWETA MWIKALO WA KITHIO KYA NTHI

Imwe kati wa ndaia sya Kulani sya mwanya ni kana onakau yavuaniw'e myaka 1,400 kuvika umunthi, ona kuiliyi uu nditikilaa kindu kila kiminite kulewa ni ukunikili wa itina. Ilungu nyingi sya Kulani syiweta maundu ala manamanyikie matukuni mavuthu mavitu kisaenzi, na kilungu kingi kitavany'a uvoa wa maundu ala mailitwe ni kukunikilwa. No ilungu mbuthu tu inyuvitwe kwonany'a undu uu undu utavanitw'e nthini wa Kulani.

Na kati wa Syama Syake ni kumbwa kwa nthi na matu na (syindu) ila syi thayu Unyaiikisye kw'o; na ingi Ena utonyi wa kusyumbany'a ingi undu Wenda. (42:30).

وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَهُوَ عَلَى جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ
قَدِيرٌ ○

Nawe Niwe Wamumbie nthini wa thayu umwe na (kwoondu) wenyu ve kwikala na va kw'ia: Niw'o Tutavanitye Misoa kwa andu ala mamanyaa. (6:99).

وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ
فَمُسْتَقَرًّا وَمُسْتَوْدَعًا قَدْ فَضَّلْنَا الْآيَاتِ
لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ○

Inyw'i andu! Mukiei Mwiaii wenyu ula Wamumbie inyw'i nthini wa thayu umwe, na kati wa thayu usu Oomba ungi mutindany'a, na kuma kwa asu eli Anyaiikya aume aingi na aka; na Mukiei Allah ula kwoondu Wake muvoyanaa na kusuviana kinthakame: Niw'o Ngai Mwene Vinya Wonthe ni Musuvii iulu wenyu. (4:2).

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ
نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ
مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ
الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ
عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ○

SYAMA ILA SYONEKAA SYA SAINZI

We Niwe Umuseuvasya mothyu menyu mwi mavuni undu Wenda; vatii (ungi) uthaithawa ateo We, Mwene-vinya, Mwene-ui. (3:7).

Nowonaa kana Allah Ombite matu na nthi kwa ula w'o? Na Akenda Noumuvetanga inyw'i na kuete syumbe ingi nzau. (14:20).

Inyw'i andu! Ethiwa mwina nzika iulu wa uthayukyo, niw'o Twamumbie inyw'i na muthanga, na indi kwa mbeu ya thayu, na indi kwa kilungu kya nthakame, na indi kilungu kya nyama kyumbiku na kite kyumbiku, nikana Tumuvathukanisye; Naitu Tukikalasya mavuni kila Twenda kuvika ivinda yila yitw'itwe, na Tuimumya mwi mwikalo wa waana; na indi (Tuimuea) nikana muvokie uima wenyu. Na kati wenyu ve ula ukwithaw'a (e munini) na kati wenyu ve ula utumiaa muno akaeka kumanya nthi ni utumiu. Na niwonaa nthi yi mbanangiku, indi yila Twatheesya kiw'u (mbua) kuma ituni, niseuvaa na kunoa, na iimesya kila muthemba wa mbeu nzeo. (22:6).

Na ukoona iima na uisuania ni numu, na ikavita ta matu! Ni wia wa Allah ula Waiie kila kindu kianie; vate nzika We Ena uvoo wa maundu ala mwikaa. (27:89).

Na (Nusyumbite mbalasi na nyumba na mang'oi nikana imukuae na (syithwe) mathaa, na Akoomba ila mutasyisi. (16:9).

هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ
لِلَّهِ أَلْوَالٌ أَهْوَى الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ
بِالْحَقِّ، إِنَّ يَشَاءُ يُهَيِّئُ لَكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ
جَدِيدٍ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ
فَأَنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تَرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ
ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَرَوَّاهُ
عَنِي مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ، وَتُعَرِّفُ
الْأَرْحَامَ مَا تَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ
نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِيَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ
وَمِنْكُمْ مَّن يَمُوتُ وَمِنْكُمْ مَّن يَكُودُ
أَزْدِلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ
شَيْئًا، وَتَسْرَىٰ الْأَرْضُ هَامِدَةً فَيَأْتِي
أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَ
أَنْبَتَتْ مِن حَلٍّ ذَرْبٍ بَهِيحٍ

وَتَسْرَى الْجِبَالُ تَخَسِبُهَا جَامِدَةً وَهِيَ
تُمُرٌ مَّرَّةً السَّحَابُ، صُنْمَ اللُّوَالِ الَّذِي آتَقَنَّ
حُلَّ شَيْءٍ، إِنَّهُ خَيْرٌ لِّمَا تَفْعَلُونَ

وَالْغَيْلِ وَالْبِغَالِ وَالْحَمِيرِ لِيَتَّكِبُوهَا ذُرِّيَّتَهُ،
وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ

Mwene moathimo ni Ula Kw'okoni
Kwake ve usumbi, Nake ni Mwene
utonyi iulu wa kila kindu.

تَبْرَكَ الَّذِي يَبْرِدُ الْمُلْكَ؛ وَهُوَ عَلَّ
كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Ula Woombie kikw'u na thayu nikana
Amutate, (One) nuu ula kati wenyu
museo kwa meko; nake ni Mwene ndaia,
Mwene kuekea;

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ
أَحْسَنُ عَمَلًا، وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ

Ula Woombie matu muonza
meyilianile ngoi-ngoi, na ndwona
kivathukany'o ona kimwe mumbilweni
wa Mwene Inee; kwa uu tunga metho,
nukwona ivityo? (67:2 – 4).

الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا، مَا تَرَى
فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفْوُتٍ، فَإِجْمَعِ الْبَصَرَ
هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ

MBOYA IMWE ILA SYAMANYIHW'E NTHINI WA KULANI NTHEU

Ngwatanio numu muno kati wa Ngai na muvoyi Wake yietawe ni mboya. Inee ya Ngai mbee nimukusasya mundu kwa Ngai. Na ingi mundu nusungiaa na muvea na wiw'i na indi Ngai Aimuthengeea vakuvi nake. Nthini wa mboya ngwatanio isu yithiawa yi ya mwikalo wa iulu ula uetae usyao wa muthemba waw'o. Ala mena umanyi wa maundu ma veva na masindie kukwata maundu asu nimavathukanasya kwa kukusiia kila ivinda kana mwitikili mwianiu nunengawe vinya kwa nzia ya mboya.

Na yila andu Makwa meukulya iulu Wakwa, (matavye): Nyie ni vakuvi. Niniw'aa mboya sya muvoyi yila unuumboya, kwa uu nimambitike na maindikiia, nikana matonye kutongoew'a nziani ila ndungalu. (2:187).

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۚ
أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ
فَلَيْسَ مِنِّي جَبِيحُونَ ۗ وَلِيُؤْمِنُوا مِنِّي لَعَلَّهُمْ
يَزِيدُونَ ۝

Na kati woo ve ala maasya: Tunenge useo iulu wa nthi na Ituni, na Tusuvie na usililo wa Mwaki.

وَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ رَبَّنَا إِنَّا فِي الدُّنْيَا
حَسْرَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسْرَةٌ وَقِنَا عَذَابَ
النَّارِ ۝

Asu nimo makakwata kilungu nundu wa maundu ala meekie; na Allah ni Mutali wa mituki. (2:202 – 203).

أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا ۗ وَاللَّهُ
سَرِيعُ الْحِسَابِ ۝

Allah Ndakuithasya thayu muio ula utatonya uvikya; (utandithyo) wa maundu ala weekie ni waw'o na (wasyo wa) maundu aka weekie ni iulu waw'o. Mwiaii waitu, Ndukatukwate twoolwa kana twavitya, Mwiaii waitu, na Ndukatukuithye muio tondu Wamakuithisye ala mai mbee waitu. Mwiaii waitu, Ndukatwaikye (maundu) ala tutamatorya, na Tuekee, Tuvete nai siitu, na Tunenge inee; We Nue Musuvii waitu; indi Tutetheesye iulu wa andu alei. (2:287).

Kwa ula w'o nthini wa mumbilwe wa itu na nthi na uatianio wa utuku na muthenya ve Syama kwa ala mena kiliko.

Ala mamulilikanaa Allah maungeme na mekalite-nthi; makyasya: Mwiaii waitu, Ndwa asyumba (syindu) ii mana; utheu ni Waku, na Tuvatane na usililo wa Mwaki.

Mwiaii waitu, ula Umwikiite Mwakini, Numinite kumusonokya, na vaikethiwa atethee sya kwoondu wa ekima-nai.

Mwiaii waitu, niw'o nitumwiw'ite Mwitani unukwitania muikiio (akyasya): Muikiie Mwiaii wenyu. Kwa uu nituikiie. Mwiaii waitu, Tuekee nai siitu na Tuvetangie mavityo maitu na Tukwithye twi vamwe na andu aseu.

لَا يَكْفِيكَ اللَّهُ نَفْسًا لَمْ وَسَعَهَا، لَهَا مَا
كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا كَتَسَبَتْ، رَبَّنَا لَا
تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا، رَبَّنَا وَلَا
تَحْمِلْ عَلَيْنَا أَوْرَاسَنَا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِنَا، رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا
بِهِ، وَأَعِزُّ عَنَّا، وَأَعِزُّ لَنَا، وَأَحْمَلْنَا
أَنْتَ مَوْلَانَا فَأَنْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ۝

رَانَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاختِلَافِ
الْبَيْلِ وَالنَّهَارِ لَيْلٍ لَوْلِي الْأَلْبَابِ ۝

الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ تَبَاءً وَمَا وَعُودًا وَعَلَى
جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَ
الْأَرْضِ، رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلًا، سُبْحَانَكَ
فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ

رَبَّنَا إِنَّكَ مَنْ تُدْخِلُ النَّارَ فَقَدْ أَخْرَجْتَهُ،
وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ۝

رَبَّنَا إِنَّا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُبَايِعُنَا مِن دُونِ اللَّهِ لِيَمَّا
أَنْ أَمْنُوا بِرَبِّكُمْ فَامَنَّا بِهِ رَبَّنَا فَاغْفِرْ لَنَا
ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا وَتَوَقَّنا مَعَ
الْأَبْرَارِ ۝

MBOYA

Mwii waitu, Tunenge (maundu) ala Watwathie (kwisila kwa) Atumwa Maku, ona Ndukatusonokye Muthenya wa Uthayukyo; vate nzika We Ndwangaa mawivito.

Nivo Mwii woo Weetikilile Mboya syoo (na asya): Niw'o Nyie Ndikaasya kithing'iisyo kya ula winakyo kati wenyu, e munduume kana mundumuka, n'inyw'i kwa inyw'i. Na ala mathamie na kulungw'a nyumbani syoo na kuthinw'a nthini wa nzia Yakwa, na mokita mooawa, kwa ula w'o Ngamavetagia mavityo moo, na kwa ula w'o Ngamalikya nthini wa Miunda ila yisilaa kiw'u uungu wayo . . . ni matuvi kuma kwa Allah, na Allah Kwake kwina matuvi maseo. (3:191 – 196).

رَبَّنَا وَإِنَّا مَا وَعَدْتَنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا
تُخْزِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ
الْمِيعَادَ ۝

فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ
عَامِلٍ مِّنْكُمْ مِّمَّنْ دَعَا إِلَىٰ كَفْرٍ أَوْ إِلَىٰ
بَعْضِكُمْ مِّنْ بَعْضٍ ۚ فَالَّذِينَ هَآءَ جَرُّوْا
وَٱلَّذِينَ هَآءَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ
وَأُودُوا فِي سَبِيلِي ۚ فَمُتَلُوْا وَفُتِلُوْا
لَآ كُفْرًا عَنْهُمْ سِيَآئِهِمْ وَلَا ذُلًّا لَّهُمْ
جَنَّتِ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَارُ ۚ ثَوَابًا
مِّنْ عِنْدِ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ عِنْدَ ذَٰلِكَ
حَسْبُ ٱلثَّوَابِ ۝

TULUNGU TUMWE TUNINI

TWA

KULANI NTHEU

Sytwani ya Allah, Ula usuitwe ni inee, Usuitwe ni ulau.

Asya: Inyw'i alei!

Ndithaithaa kila muthaithaa.

Onenyu muthaithaa ula nthaitaa.

Ona ndikathaitha kila muthaithaa.

Onenyu muikathaitha ula nthaitaa.

Inyw'i mukakwata matuvi menyu nakwa ngakwata matuvi makwa. (109:1 – 7).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۝

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ۝

لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۝

وَلَا أَتُمُّعِبُونَ مَا أَعْبُدُ ۝

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدْتُمْ ۝

وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ۝

Sytwani ya Allah Ula usuitwe ni inee, Usuitwe ni ulau.

Yila ukavika utethyo wa Allah na usindi,

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۝

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ وَالْفَتْحُ ۝

TULUNGU TUMWE TUNINI TWA KULANI NTHEU

Na ukamona andu mailika nthini wa ndini ya Allah nguthu na nguthu;

وَدَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ
أَفْوَجًا ۖ
فَسَيَحْمَدُكَ وَيَحْمَدُ آبَاءَهُ وَإِنَّهُ كَانَ
تَوَّابًا ۝

Kwa uu Mutaie Mwaiii waku na ndaia nzeo, na muvoye uekeo wa nai; niw'o We Niwe Wiw'aa wililo muno. (110:1 – 4).

Syitwani ya Allah, Ula usuitwe ni in-ee, Usuitwe ni ulau.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

Niivita na (ivinda) ya mawioo,

وَالْعَصْرِ ۝

Niw'o mundu e nthini wa wasyo,

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكُفْرٌ ۝

Ateo ala maikiie na meeka meko maseo, na malulumianilya ene kwa ene kwika w'o na malulumianilya (kwithiwa) na umiisyo. (103:1 – 4).

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّاصُوا
بِالْحَقِّ ۖ وَتَوَّاصُوا بِالصَّبْرِ ۝

العصر: ١-٤

Syitwani ya Allah, Ula usuitwe ni in-ee, Usuitwe ni ulau.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

Asya: We Allah ni Umwe.

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝

Allah Utew'aa vata wa undu, Ula oonthe metasya kuma Kwake.

اللَّهُ الصَّمَدُ ۝

Ndaasyaa ona Ndaasyawa.

لَمْ يَلِدْ ۖ وَلَمْ يُولَدْ ۝

Ona Ndavw'anene na (mundu) ona umwe. (112:1 – 5).

وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝

TULUNGU TUMWE TUNINI TWA KULANI NTHEU

Syitwani ya Allah, Ula Usuitwe ni inee, Usuitwe ni ulau.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

Asya: Niisesany'a na Mwiaii wa masangya,

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْقَلْبِ ۝

(Anzuvie) na uthuku wa (syindu) ila Woombie,

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۝

Na uthuku wa kivindu kya utuku yila kyakwatana,

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝

Na uthuku wa andu ala maendee na kumbiia isiii mbee wakwa ndikakusye,

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ۝

Na uthuku wa mwene kiw'iu yila wambiw'ia kiw'iu. (113:1 – 6).

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝

Sitwani ya Allah, Ula usuitwe ni inee, Usuitwe ni ulau.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ۝

Asya: Niisesany'a na Mwiaii wa andu,

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝

Musumbi wa andu,

مَلِكِ النَّاسِ ۝

Muthaithwa wa andu,

إِلَهِ النَّاسِ ۝

Nthini wa kivuavuano kya (Satani) Ula uendaa na kimbithi ena maui.

مِنْ شَرِّ لَؤُوسٍ وَفِئَةٍ مِّنَ الْخَنَّاسِ ۝

Ula wikiaa kivuavuano nthini wa mathayu ma andu,

الَّذِينَ يُؤَسِّرُونَ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝

Kati wa Mayini na andu. (114:1 – 7).

مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۝